DE

POLYPHEMO ET GALATEA

COMMENTATIO PHILOLOGICA INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

GEORGIUS RICARDUS HOLLAND
SEIDAVIENSIS.

LIPSIAE
TYPIS J. B. HIRSCHFELDI.
MDCCCLXXXIV.

OTTONI RIBBECK

SACRUM.

DE POLYPHEMO ET GALATEA

COMMENTATIONEM PHILOLOGICAM

SCRIPSIT

GEORGIUS RICARDUS HOLLAND.

PRAEMONENDA.

Philologicam inscripsimus hanc commentationem, quia lepidae fabellae de Polyphemo et Galatea in poesi ueterum reliquiis, quas nondum subtili diligentia criticoque iudicio explicatas, emendatas, comparatas, suppletas uidemus, hanc curam quantulamcumque admouere conabimur. Atque illo titulo paulum seiungere uoluimus archaeologicam quae dicitur fabulae tractationem non prorsus secludentes quidem hanc ueterum ingenii partem artisque poeticae recuperandae fontem inexhaustum, tamen uiribus nos inferiores esse intellegentes, quam qui post Ottonis Iahn in symbol. archaeol. p. 411 sqq. et Wolfgangi Helbig in symbol. philolog. Bonn. p. 359 sqq. incohatam et multis locis libri 'quaestiones de pictur. par. Camp.' inscripti repetitam inuestigationem quaestioni promouendae prodessemus. Qui uiri quamquam non modo artificum, sed etiam poetarum monumenta plena fere congessere (cf. Iahnium l. l. p. 411 sqq. c. adnott.; Helb. symb. p. 361 sq.), quibus pauca tantum addemus, tamen praecipuam litterarum interpretationi potissimum nauare operam non eorum erat consilium, ita ut singulari commentatione hanc partem tractare non superuacaneum uideretur [1]). Persuasimus autem nobis non posse uerum fructum percipi, nisi singulas huius argumenti personas

1) Parum enim diligenter notissima recoxit Glaeserus progr. Siegburg. a. 1879 'de Polyphemi mytho' inscripto nimis properanti pede progrediens, et qui nuperrime innotuit Bohemus Fr. Krsek sua lingua de Polyphemo et Galatea commentatus in annal. philol. et paedag. qui inscribuntur 'Listy filologické a paedagogické' X p. 170—183 Iahnii et Helbigii uestigia uidetur pressisse, quantum intelleximus e narratione argumenti Hirschfelderi script. hebdomad. phil. 1883 nr. 36 p. 1133—1134 inserta.

inde ab initiis, ubi primum earum iniecta sit mentio, usque ad ultima tempora ueterum poesis persequamur, ut conexu illustrato plus luminis ad singula poemata redundet, quam separata unius generis tractatio argumento adhibere solet. Scimus uero haud pauca ad comparationem singulorum poetarum spectantia in uirorum doctorum commentariis ad illorum poemata compositis latere, quibus multa nos debere libere profitemur.

Priusquam autem ad nostram rem adgrediamur, pauca in uniuersum de Cyclopibus uidentur disputanda. De Cyclopum natura atque origine apertum intercedit discrimen inter antiquissimos mythologiae Graecae auctores Hesiodum et Homerum. Ille enim theog. uu. 139 sqq. refert Gaeam ex Urano peperisse Cyclopes tres Bronten, Steropen, Argen, qui Ioui tonitru et fulmina fabricati sint, hic longe diuersos inducit imprimis Odyss. IX, 106 sqq. feros pastores numero non definito neque origine communi indicata. Tertium genus Cyclopum comparet apud Ps.-Aristotelem[1]) mir. aud. 121, ubi miri aliquid narrat de Thracum natione hoc nomine significata, de qua accuratius edocemur a posterioris aetatis scriptoribus, imprimis a Strab. VIII p. 372 fin.; Paus. II, 16, 5. VII, 25, 5; Apoll. biblioth. II, 2, 1, 3; schol. Eur. Or. 965; Eustath. p. 1622, 54 sqq., qui omnes fere consentiunt eo quod narrant Cyclopes ingentibus muris circumdedisse urbes, praecipue Tiryntha et Mycenas, dissentiunt eo quod alii aliunde oriundos dicunt fabulosos artifices. Vario modo has diuersitates inter se conciliare studuerunt uiri docti. Atque Klausenius quidem (Ulixis fata ex Hesiodo explicata, Bonnae 1834 p. 2 sqq.) Homeri Cyclopes quasi deductos esse ex daemonibus Hesiodeis statuit, alii, ut Prellerus mythol. Gr. I³, 511 sqq., tria haec genera nihil aliud esse arbitrantur quam Neptuniarum uirium diuersas significationes, rursus alii Homericos et Hesiodeos Cyclopes 'ex tertio illo genere diuersa ratione originem traxisse' iudicant, cuius sententiae princeps est Schoemannus, qui hanc quaestionem

1) Vide etiam Pherecydem ap. schol. Apoll. Rhod. IV, 1091 (Muell. frgm. hist. Gr. I fr. 26) cf. Schoemann. p. 327 adn. 7, quem plerumque sequimur.

diligentissime tractauit in 'schediasmate de Cyclopibus' ind. lect. Gryphiswald. aestiu. 1859 (= op. acad. IV p. 325 sqq.). Utut hoc est certo iam pridem poetae in depingendis his monstris non eam differentiam obseruauerunt, quam historica ratio postulasset, sed utriusque imaginis lineamenta et colores quasi in una tabula commiscuerunt, cuius rei luculentissimum exemplum uidetur esse unus ille oculus in fronte collocatus, quem Cyclopibus innatum fuisse testatur Hesiodus his (theog. 143)

μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσῳ ἐνέκειτο μετώπῳ.

Quem cum mythologi fulminis ignem significare probabiliter statuant, ab Hesiodea descriptione translatus uidetur ad Homericam, ubi Polyphemum uno tantum lumine praeditum esse multis ex locis elucet (Od. IX, 382 sq. 390. 394 etc.)[1]. Multum autem ut uidetur ad confundendas utriusque poetae hac in re proprietates ualuit communis sedes duorum generum, quae postea fabulosae huic nationi adsignata est. Nam ab Homero ad terram incognitam relegantur, Hyperiam uel prope Hyperiam sitam, ut longinquitate itineris denotetur morum feritas cf. Od. VI, 4 sqq. de Phaeacibus

οἳ πρὶν μέν ποτ' ἔναιον ἐν εὐρυχόρῳ Ὑπερείῃ,
ἀγχοῦ Κυκλώπων ἀνδρῶν ὑπερηνορεόντων,
οἵ σφεας σινέσκοντο, βίηφι δὲ φέρτεροι ἦσαν,

recentiores omnes fere incolas eos fuisse Siciliae tradunt, Aetnaearum regionum cf. schol. Od. IX, 106. Aetnae autem in igniuomo camino cum ueteres posuerint Vulcani ministrorumque officinam, conciliatas esse inter se diuersas cogitationes facile intellectu (cf. Schoemann. l. l. p. 332). Nulli autem ex miraculosis priscarum fabularum heroibus magis in litterarum materiam abiere, nulli poetarum studio sic sunt arrepti, nulli tam communi omnium poesis aetatum certamine exculti quam Cyclopes, cuius rei causa inde repetenda, quod hi potissimum largissimam iocandi copiam offerebant, atque descriptio Homerica posterioribus poesis generibus, maxime comoediae, plurimas ansas dabat, quae eorum indoli plane responderent. Ne-

1) Ut res plane nota diserte non significatur; quare de ceteris Cyclopibus idem colligere licebit cum interpretibus cf. schol. u. 106.

que praetermittendum, quod solent Cyclopes cum Ulixis fabulis coniungi, quem non minus poesis Graecae quam Troiani belli heroem tuo iure dixeris. Unum uero potissimum poetae sibi e Cyclopum numero elegerunt, in quo totius gentis mores ac naturam quasi uno conspectu repraesentarent, quem non solum in antiquarum fabularum orbe retractarent atque recolerent, sed quem nouis fabulis implicare atque in uariarum personarum consuetudinem inferre perquam adamarent, quo crebrius tritam imaginem nouis coloribus interpolare liceret. Cyclops enim *κατ᾽ ἐξοχήν* per totam Graecarum et Romanarum litterarum memoriam est P o l y p h e m u s ipso nomine [1]) ad peruulgatam famam spectante, filius Neptuni et Thoosae nymphae [2]), id quod testimoniorum multitudine illustrare non difficile est (Benselero s. u. *Κύκλωψ* auctore) cf. Od. XXIII, 312; inscriptiones fabularum Epicharmi et Euripidis, carminum Philoxeni, Timothei, Theocriti; Eur. Troad. 437; Demad. in Demetr. eloc. 284; Plut. quaest. symp. I, 5. Cat. 9. Galb. 1; Lucian. dial. mar. I c. 5, II. catapl. 14; Paus. X, 22, 7; Polyaen. I, 10; Athen. I p. 19 f.; Quint. Smyrn. VIII, 126; schol. Theocr. XI, 1; Nic. Eug. VI, 503. 517. 527. 545; Horat. sat. I, 5, 63. ep. II, 2, 125; Val. Fl. I, 136 al. Primus autem induxit Polyphemum Homerus, cuius uestigia secuti huic potissimum Cyclopum generi excolendo posteri operam nauarunt, dum nomina Hesiodea recedunt, quae confusa sunt recentioris aeui socordia, ueluti Nonnus confudit Dionys. XIV, 52 sqq., qui Polyphemum inter Bronten, Steropen, Argen, alios enumerat. Nos Polyphemi personam iam accuratius persequemur inde ab Homeri aetate historico ordine usi usque ad id tempus, quo libere tractare argumenta desinebant uersificatores [3]).

---

1) De etymologia assentimur Lehrsio (Aristarch.² p. 460 not.), qui in altera nominis parte uocem *φήμη* inesse recte cognouit.

2) Cf. Hom. Od. I, 70 sqq.; schol. Od. IX, 106. 311.

3) Similes fabulas in aliarum gentium mythologiis obuias collegit et illustrauit Guil. Grimm comm. acad. Berol. 1857, cui nuper accessit Kr. Nyrop: Sagnet om Odysseus og Polyphem, København 1881.

Caput I.

Polyphemus apud Homerum.

Od. IX, 105—555.

Narrationis filum deducere ut in fabula notissima neque opus est et officio fungitur Hyginus fab. CXXV. Polyphemus est ingenti magnitudine et robore, id quod a poeta et disertis uerbis significatur et rerum et instrumentorum pari immensitate illustratur[1]) cf. uu. 187. 257. 428. 190 sqq.:

καὶ γὰρ θαῦμα τέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει
ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, ἀλλὰ ῥίῳ ὑλήεντι
ὑψηλῶν ὀρέων, ὅ τε φαίνεται οἶον ἀπ᾽ ἄλλων.

214. 269. 296. 372. 407. 446; u. etiam Od. I, 70. X, 200. XII, 210. Lapidis immensi mole portam obstruit 240—243. 304 sq. 313 sq. 340. 416; saxa molitur 481 sqq. 495 sqq. 537 sqq.; lignorum fert ingens onus 233 sq.; clauam permagnam gerit 319 sqq.:

Κύκλωπος γὰρ ἔκειτο μέγα ῥόπαλον παρὰ σηκῷ
χλωρὸν ἐλαΐνεον· τὸ μὲν ἔκταμεν, ὄφρα φοροίη
αὐανθέν· τὸ μὲν ἄμμες ἐΐσκομεν εἰσορόωντες
ὅσσον θ᾽ ἱστὸν νηὸς ἐεικοσόροιο μελαίνης,
φορτίδος εὐρείης, ἥ τ᾽ ἐκπεράᾳ μέγα λαῖτμα.
τόσσον ἔην μῆκος, τόσσον πάχος εἰσοράασθαι

(cf. Lucil. satur. XV fr. I Muell.). Voce utitur late sonanti 167. 257. 395. 399. 401. 403. Vesci et bibere solet supra humanum modum 248 sqq. 292 sq. 353 sq. 360 sq. 371 sqq. Ferae mentis est neque humana aut diuina iura agnoscit, id quod et ex communi omnium Cyclopum descriptione apparet et saepenumero de Neptuni filio repetitur cf. 106 sq.:

Κυκλώπων δ᾽ ἐς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀθεμίστων
ἱκόμεθ᾽ etc. cf. VI, 5 sq.

112 sqq: τοῖσιν δ᾽ οὔτ᾽ ἀγοραὶ βουληφόροι οὔτε θέμιστες,
ἀλλ᾽ — θεμιστεύει δὲ ἕκαστος
παίδων ἠδ᾽ ἀλόχων οὐδ᾽ ἀλλήλων ἀλέγουσιν.

1) Cf. schol. Od. IX, 187; Eustath. p. 1621, 50 sqq.; Quintil. inst. or. VIII, 4, 24.

cf. 215. 287. 350 sqq. 368 sqq. 428: *ἀθεμίστια εἰδώς*. 477 sqq. 494. u. etiam Od. II, 19. XX, 19. Ipse uero Polyphemus praecellit ceteris impietate ac scelere; nam recte interpretes — primus Aristarchus cf. Apoll. Soph. lex. Hom. s. u. *ἀθεμίστων*; Lehrs. Arist.[2] p. 182 — concludunt ceteros non omni caruisse deorum religione [1]) ex uersibus 107 sqq.:

Κυκλώπων — οἵ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀθανάτοισιν
οὔτε φυτεύουσιν etc.

u. 111: *καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.*
cf. 410 sqq. 509 sqq. Contra Polyphemus ab omnium consuetudine recedit cf. 188 sqq.:

οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπόπροθεν· οὐδὲ μετ᾽ ἄλλους
πωλεῖτ᾽, ἀλλ᾽ ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη

neque Iouem ueretur cf. 273 sqq.:

νήπιός εἰς, ὦ ξεῖν᾽, ἢ τηλόθεν εἰλήλουθας,
ὅς με θεοὺς κέλεαι ἢ δειδίμεν ἢ ἀλέασθαι·
οὐ γὰρ Κύκλωπες Διὸς αἰγιόχου ἀλέγουσιν
οὐδὲ θεῶν μακάρων, ἐπεὶ ἦ πολὺ φέρτεροί εἰμεν.
οὐδ᾽ ἂν ἐγὼ Διὸς ἔχθος ἀλευάμενος πεφιδοίμην
οὔτε σεῦ οὔθ᾽ ἑτάρων, εἰ μὴ θυμός με κελεύοι.

cf. 520 sqq. Neque uidetur coniugem liberosue habere ut ceteri cf. 115. Cyclopes neque serunt neque fabrorum artes nouerunt 108. 125 sqq., cum sua sponte omnia proueniant [2]) 109 sqq.:

ἀλλὰ τά γ᾽ ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
πυροὶ καὶ κριθαὶ ἠδ᾽ ἄμπελοι, αἵ τε φέρουσιν
οἶνον ἐριστάφυλον, καί σφιν Διὸς ὄμβρος ἀέξει.

Habent igitur triticum, hordeum, uites, quas ipse Polyphemus agnoscit 357 sqq. Diuitiae autem eorum constant in gregibus ouium et caprarum, quorum cultura operati uitam degunt pastoralem; Polyphemus possidet *μῆλα* h. e. oues et capras (Lehrs. Arist.[2] p. 100) 183 sq. 187. 217. 220. 226. 237 sqq. 244 sq. 308 sq. 312. 315. 336 sqq. 341 sq. 405. 418. 425 sqq. 438 sqq.

---

1) Cf. schol. uu. 106. 107. 275. 508 et Eustath.

2) In prouerbium abiit *Κυκλώπιος βίος* cf. Macar. V, 44 et Leutschii adnot.

447 sqq. 461 sqq. 469. 548 sqq., quas omni cura fouet, quas ipse mulget, e quarum lacte ipse sibi caseum parat uu. 246 sqq. coll. cum u. 219. In antro casei furnos premunt; discretae sunt diuersae aetates agnorum et haedorum; uasa ad lac recipiendum necessaria (cf. schol. u. 223) referta 219 sqq.; mares et feminae in stabulis separantur uu. 237 sqq. coll. c. uu. 338 sq. schol. u. 218. Habitant Cyclopes in magnis montibus antra (cf. 113 sq. 400). Polyphemi antrum spatiosum (237. 337), prope mare situm (182), altum, lauris imminentibus (183), cinctum aula alto saxorum muro saepta pinibusque et quercubus ornata (184 sqq.). Solet dominus obstruere antrum ingenti saxo (u. p. 145); interior pars speluncae stercore abundat (329 sq.). Polyphemus lignis aridis in ipso antro ignem incendit cf. 233 sq. (231). 308; nocte per pecudes stratus in uirgulis (427 sq.) dormit (298). Mane pastor immensus greges agit acri sibilo [1]) (315 sq.) in pascua (217. 437 sq.) et ad flumina (450), uespere reducit (336. 451 sq. 233).

Iam si totam Polyphemi personam quae quidem ab Homero depingatur respicimus, sic sententiam definimus: Cyclops est brutum monstrum corporis tantum ingenti robore fretum neque in adhibendis uiribus agile, subtiliore sensu atque misericordia uacuum, moderationis in edendo ac bibendo expers. Qua uero astutia Ulixem in antrum reducere cupit, ut xenium accipiat (517 sqq.), ea stolidae mentis edit luculentissimum documentum. Neque tamen plane abest subdola quaedam cauillatio, qua Polyphemus uexat Ithacum quamuis ferocitate parum celata 355 sq.:

δός μοι ἔτι πρόφρων καί μοι τεὸν οὔνομα εἰπὲ
αὐτίκα νῦν, ἵνα τοι δῶ ξείνιον, ᾧ κε σὺ χαίροις,

---

1) Sciendum in explicatione Eustathii p. 1631, 2 sqq.: *ἐνταῦθα δὲ ὥσπερ τὸν φθόγγον, οὕτω καὶ τὸν συριγμὸν ἀγριαίνων τοῦ Κύκλωπος ῥοῖζον αὐτόν φησιν — Ἰστέον δὲ ὅτι κατὰ τὸν ποιητὴν ῥοιζεῖν λέγεται ποιμὴν τουτέστι συρίττειν ἐν τῷ ἐξάγειν ποίμνιον ἢ ὅλως νέμειν ʻσυριγμόνʼ* non cantum fistulae, cuius usus a Polyphemo Homerico abhorret ipso Eustathio teste p. 1622, 12, sed stridorem labris dentibusue excitatum (cf. Etym. M. 705, 15 sq. 21 sq.) significare.

neque plane insulsus iocus quamuis sanguinolentus, quo xenium hospiti promittit 369 sq.:

Οὖτιν ἐγὼ πύματον ἔδομαι μετὰ οἷς ἑτάροισιν,
τοὺς δ' ἄλλους πρόσθεν· τὸ δέ τοι ξεινήιον ἔσται,

unde prouerbium illud *Κύκλωπος δωρεά* (Apost. X, 20 a; Luc. catapl. 14) uel *Κυκλώπειον γέρας* (Plut. quaest. symp. VIII, 8, 3) repetendum esse constat: de dono aliquo, quod ei qui accepturus est ne tantillo quidem plus utilitatis affert quam eis qui expertes sunt, nonnumquam maius damnum (cf. Plut. l. l.). Nam, ut Lucianus explicat, *ἄν τε πρῶτον ἄν τε πύματον* (sc. *Οὖτιν κατέδεται ὁ Κύκλωψ*) *οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν.* Quod tamen fit in rudibus hominibus, quos robore nemo aequiperat, ut fauore aliquem prosequantur paterno, ea uirtute ne Cyclopem quidem uidemus carere, quippe qui intentissimam tenerrimamque gregum suorum curam habeat. Consueuit ut uidetur colloqui cum pecudibus suis, ueluti flebili modo misericordiam nisi Cyclops esset moturo arieti quae passus sit exponit 447 sqq. eumque domini iacturam sentire et deflere opinatur 452 sqq. (uide etiam pretiosum scholium u. 456). Per totam autem narrationem ut par est epica dominatur grauitas ac ne mica quidem admixta leuioris uel comicae artis [1]): pallidum pauorem importat bestiae impetus, neque is, qui Troiam ceperat, semper retinet animum cf. 236. 396, quem socios defecisse his ex uersibus apparet: 331 sqq. 376 sq. 381. 492 sqq.

Haec Polyphemi persona per totam sequentem aetatem quasi adumbratio suberat cuiuis picturae, qua eadem figura repraesentaretur. Singula uero lineamenta licet interdum delituerint plane euanuerunt numquam aliis alius aeui poetis alio magis inclinantibus hic detrahentibus illic adicientibus amplificando hic illic minuendo (cf. etiam Glaeser. l. l. p. 4 sq.). Quas quidem singulorum et poetarum et poesis generum proprias rationes ab Homero proficiscentes quantum poterimus illustrare suscipiemus.

---

1) Welckerus de Epicharmo op. I p. 321 iam in Odyssea hilaritatem non ita multum a comoedia distantem agnoscit.

Atque in epico genere Cyclops non tantopere uidetur studia poetarum excitasse quam ceteri, quorum fata a Smyrnaeo uate ex parte tantum celebrata et consummationem quandam et prooemium uidebantur postulare. Certe nullum quod scimus exstat testimonium aut indicium, ex quo colligi liceat etiam post Homerum epica arte hanc fabulam esse tractatam, quae res praeter causam supra commemoratam inde uidetur repetenda esse, quod parum prope accedebat haec narratio ad mythorum Troicorum contextum et quod Cyclops ferocissimus per se ab heroibus seiunctus in carmine grauioris argumenti primas partes agere uix poterat. Nec magis antiquior lyrica ars ad humile argumentum uidetur descendere potuisse [1]. Eo autem uberius haec fabula in poesi dramatica imprimis comica exculta est, in cuius paene consuetudinem abiit. Etenim non solum per omnium aetatum comoedias hoc argumentum in usitatissimis et celeberrimis uersatur, sed etiam dithyrambis et mimis acceptissimam suppeditauit materiam. Quis primus hoc argumentum ad hilarem rationem deflexerit Cyclopisque personam comico habitu induerit, nescimus; neque tamen a uero multum aberrabimus, si Epicharmum Coum hoc fecisse suspicabimur.

Caput II.

De Cyclope Epicharmeo.

Ut hoc statim praemoneamus, si quidem quaerendo inuestigare uolumus consilium et mentem poetae, in nuda quamuis acri interpretatione fragmentorum subsistere uix poterimus, sed aliorum poetarum poemata ad idem argumentum spectantia in comparationem uocare et licebit et necesse erit; maxime

1) Tactam esse saepius cladem Cyclopeam in Ulixis fabulis praecipue erroribus enarrandis facile suspicamur, ueluti fortasse ab Alcmane cf. fr. 28 sqq. 148 Bergk.[4]; v. Sophocl. fr. 419 N. Welcker. de trag. Gr. p. 247; Ribbeck. de trag. Rom. p. 275.

in dramaticis operibus quamuis modeste redintegrandis confugiendum erit ad unicum tractationis dramaticae exemplum, cui hoc in naufragio pepercit saeculorum iniquitas, ad Euripidis fabulam satyricam Cyclopem, si quid luminis e superstitis operis condicione perditis adhibeatur. Ne uero quis grauetur quod cum fabula satyrica uariae aetatis comoedias comparamus, discrepantia, de qua quid sentiamus postea accuratius indicabimus, magis spectabat ad singularum personarum mores describendos quam ad actionis progressum sermonisque in certis rebus paene sollemnem contextum. Quare et cum Homero, in qua re nonnulli praeiere, et cum Euripide, id quod plerumque omissum est, Epicharmi et aliorum frusta conferemus.

Scripsisse autem Epicharmum Cyclopem testantur Herodianus et Athenaeus frustula nonnulla seruantes, quorum rectum qui quidem ex fabulae cursu probabile fiat ordinem constituisse uidentur editores. Atque Athenaeus IX p. 366 b hunc laudat uersum trimetrum e Cyclope fabula haustum (fr. 60 A.)

χορδαί τε ἁδὺ ναὶ μὰ Δία χὠ κωλεός

cf. Eustath. p. 1183, 5; h. e. 'et uiscera dulce quid per Iouem et perna'. Apertum est hoc aliquem dicere, qui praedicet horum ciborum iucunditatem ipse expertus, id quod ex obtestatione concluditur. Iam quid magis consentaneum quam Cyclopem ipsum (cf. Bodium hist. art. poet. Graec. III, 2 p. 73) haec uerba dicere, cuius est quam maxime edere et bibere? Quam ob causam *χορδαί* per 'uiscera' reddere maluimus quam per 'farcimina', ut fecit Grysarius de Dor. com. p. 286, quamquam hanc uocem de cibo aliquo ex intestinis animalium imprimis pecudum apparato usurpari non ignoramus cf. Cratin. fr. 192 K.; Aristoph. Ach. 1119. fr. 687 K.; Pherecrat. fr. 130, 9 K.; Eubul. Lacon. fr. 1, 3 M.; Axion. Chalcid. fr. 2, 4 M. Sed uix cogitandum erit de uictu animalium, quoniam hunc praedicare opus non erat; significantius haec intellegere licebit de Cyclope hominum cenam laudibus tollente; neque uocabuli *χορδή* usus repugnat, si quidem Aristophani (Euripidi?) dicere licuit fr. 461, 1 K.: *ἐγευσάμην χορδῆς ὁ δύστηνος τέκνων.* Similiter apud Homerum uiscera comedit Polyphemus Od. IX, 292 sq. Sed ne quis

inde contra nos repetat argumentum quod Iouem obtestatur qui Iouem nihil curet, opponimus Euripidis uersum 586 coll. c. uu. 320 sqq. et Theocr. id. XI, 29. Ulixis igitur sociorum cruenta dape peracta fingimus nobis Cyclopem haec uerba effundentem; nam uix Epicharmus spectatoribus ipsam uescendi scaenam proposuerat, si quid colligere licet ex Euripidis analogia, apud quem Ulixes uu. 382 sqq. de cena funesta narrat, ipse Polyphemus postea demum ex antro exit uersibus Anacreonteis uoluptatem et satietatem suam prodens his 503 sqq.:

παπαπαῖ, πλέως μὲν οἴνου,
γάνυμαι δὲ δαιτὸς ἥβῃ,
σκάφος ὁλκὰς ὣς γεμισθεὶς
ποτὶ σέλμα γαστρὸς ἄκρας.

Laudat Cyclops cibum etiam apud Euripidem, cum Ulixes ei poculum uini offert uu. 418 sq.:

φίλτατε ξένων,
καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως.

Ad hanc ipsam scaenam pertinere alterum fragmentum, quod seruauit Athenaeus XI p. 498 e (Eustath. p. 1775, 20), olim a uiris doctis intellectum est:

φέρ᾽ ἐγχέας εἰς τὸ σκύφος (fr. 61 A.)

h. e. ‘age postquam in poculum infudisti’, quod Grysar. l. l. p. 287 componit cum uersu Homerico Od. IX, 355:

δός μοι ἔτι πρόφρων καί μοι τεὸν οὔνομα εἰπὲ,

et possunt nonnulli loci Euripideae fabulae paulo maiore iure adhiberi, imprimis, ut omittamus uu. 416 sqq., 510: φέρε μοι, ξεῖνε, φέρ᾽ ἀσκὸν ἔνδος μοι. 556: ἔγχει, πλέων δὲ τὸν σκύφον. 568: φέρ᾽ ἔγχεόν νυν. Videntur Epicharmea rudera esse trimetri iambici, neque inepte quis coniecerit uerbo finito, quod ad participium ἐγχέας requiritur, eandem indicatam fuisse sententiam, quae additur uersu Odysseae, sic fere

φέρ᾽ ἐγχέας εἰς τὸ σκύφος ⟨τοὔνυμα [1]) λέγε⟩.

Nam et apud Homerum l. l. et apud Euripidem u. 548 tum demum, cum uinum praebuit, ab Ulixe nomen quaeritur. Maio-

1) Τουνυμα Dorica forma apud Epicharmum fr. 27, 2 A., correcta fr. 100, 3 A.; cf. Ahrentem de dial. Dor. § 17, 5.

rem autem dubitationem mouet tertium fragmentum Herodiano uindice superstes περ. μον. λεξ. p. 10, 31 Lehrs. (fr. 62 A.)

ναὶ τὸν Ποτιδᾶν, κοιλότερος ὅλμου πολύ

(cod. αἰνετόν corr. Meinek. comic. Gr. II p. 482 cod. ὀλμοῦ corr. Blochius) h. e. 'per Neptunum, multo magis cauus mortario'. Recepimus emendationes Meinekii et Blochii cum omnibus fere editoribus ut nobis uidetur certissimas; neque Bodius l. l. p. 74 de precatione ad Neptunum patrem a filio caecato missa illa uerba intellexisset, si emendationem eius uerbi ne cum metro quidem congruentis, quo ad illam suspicionem inductus uidetur, αἰνετόν, nouisset. Dubitanter proponemus nostram de horum uerborum sensu coniecturam. Ac dixisse ea Polyphemum ex Neptuni[1]) patris inuocatione probabile; referimus autem ad Euripidis u. 577, ubi Cyclops, postquam ultimum poculum exhausit, dicit ὡς ἐξένευσα μόγις significans contentionem, qua ad calicis solum penetrauerit. Quidni fingamus apud Epicharmum eum intermisisse ductum de potione perpetranda propter poculi altitudinem desperantem his uerbis

ναὶ τὸν Ποτιδᾶν, κοιλότερος ὅλμου πολύ

sc. ὁ κύλιξ ἐστίν. Ac uidetur ad hanc explicationem quadrare, quod calix comparatur cum mortario, quoniam uocem ὅλμος et ipsam significare poculum altum cornus specie scimus ex Athen. XI p. 494 b, qui notionem illustrat Menesthene auctore: ποτήριον κερατίου τρόπον εἰργασμένον ὕψος ὡς πυγονιαῖον. Sumpsimus adhuc argumentum fabulae Epicharmeae fuisse Homericum, quamquam testimoniis non probauimus. Neque potest probari; sed cum duo certe fragmenta magna cum probabilitate ad illud argumentum relata sint, inde aliquid fidei uidetur effici. Procul autem habenda quoniam plane in cassum abit cogitatio de Polyphemi amore in Galateam, quae multis ariolationum ambagibus, certo indicio nullo fulciri potest, id quod recte intellexere Grysar. l. l. et post eum Lorenzius 'de Epicharmi Coi uita et script.' p. 135.

---

1) Talibus potissimum ex obtestationibus uidetur repetendus esse is usus, quem nuperrime explanauit Otto Ribbeck Alazon. p. 87 not. 28.

Iam ut paulo politiorem imaginem si poterimus elaboremus, circumspiciamus, num quid ex tota Epicharmi arte ceterarumque eius comoediarum ratione ad hanc illuminandam possit redundare. Neque uero totam quaestionem a Grysario l. l., a Welckero in censura huius libri = op. I p. 271 sqq., a Lorenzio l. l. tractatam recoquere nobis proposuimus, sed quae quisque horum probabiliter enucleauit ad hanc fabulam, imprimis ad Cyclopis personam delineandam reuocare. Incipiendum uidetur ab Arist. poet. 5 p. 1449 b, 5 sqq. Va., qui dicit: *τὸ δὲ μύθους ποιεῖν Ἐπίχαρμος καὶ Φόρμις* (sc. *ὑπέδειξαν* sec. Vahlen.)· *τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἐκ Σικελίας ἦλθε* —. Argumenta igitur mythologica in comoedia tractare coepit Epicharmus; quales inter fabulas si erat *Κύκλωψ*, testimonium habemus ab Epicharmo primo in scaenam inductam esse hanc personam. Amasse autem hunc poetam praeter ceteras huiusmodi personas proponere aliquo modo probat Herculis exemplum [1]), quem identidem ridendum spectatoribus propinauit cum in aliis tum in his fabulis *Ἥβας γάμος*, *Ἡρακλῆς παρὰ Φόλῳ*, *Βούσιρις*. Etiam huius personae indolem comicam, quae per totam posterorum poesin hilarem dominatur (cf. Athen. X p. 411 a), Siculus poeta uidetur quodammodo constituisse. Ante omnia uero castigauit ingentis hominis uoracitatem et ebriositatem, quae sine dubio crebras dabant ridendi ansas, quo spectant omnia fere Hebes nuptiarum fragmenta et unum quod superest Busiridis, quod cum optime ad illustrandum inseruiat mandentem Cyclopem (cf. Eust. p. 1629, 50 sqq.), adscribamus fr. 9 A.:

Πρᾶτον μὲν αἴ κ᾽ ἔσθοντ᾽ ἴδοις νιν, ἀποθάνοις,
βρέμει μὲν ὁ φάρυγξ ἔνδοθ᾽, ἀραβεῖ δ᾽ ἁ γνάθος,
ψοφεῖ δ᾽ ὁ γόμφιος, τέτριγε δ᾽ ὁ κυνόδων,
σίζει δὲ ταῖς ῥίνεσσι, κινεῖ δ᾽ οὔατα.

Cognoscimus autem in his fabulis eiusmodi personas, quae immenso corporis robore instructae supra humanum modulum

---

1) Vide quae de huius persona breuiter disputauit Welckerus de fab. satyr. p. 318 sqq.

rebus ad uitam necessariis indigeant, quae propter membrorum molem rusticitatem quandam prae se ferant. Qui quidem mores agrestes cum maxime appareant in uilibus cotidianisque uitae negotiis administrandis, haec potissimum a poeta eliguntur, in quibus et spurcum aspectum inurbanosque mores et stomachi inexpletam auiditatem uentrisque libidinem eorum, quorum immanibus operibus et facinoribus plerumque stupefieri solent mortales, cotidianorum homunculorum naturae appropinquando uellicet. Talis est Hercules, talis Pholus Centaurus, talis Busiris, talis Polyphemus. Neque igitur dubitamus, quin Epicharmus in Cyclope delineando maxime respexerit eius *ἀδηφαγίαν* et *φιλοποτίαν*; discrimen autem ab aliis eiusdem argumenti comoediis in eo positum fuisse opinamur, ut fortasse Cyclops iucunditatem humanae carnis contra aliarum lautitiarum laudes defenderet. Adprime autem Polyphemi uinulentia faciebat ad Siculi poetae consilium, quippe quem Athen. X, 429 a primum ebrium hominem in scaenam comicam produxisse testetur. Non refragabimur, si quis putauerit in hoc dramate solum hoc studuisse Epicharmum, ut profusa hilaritate ac petulantia spectatores oblectaret. Sed cum sciamus non sine causa eum *ὀψοφαγίαν* denotasse, ut ciues castigaret luxuriae nimium deditos (cf. Lorenz. l. l. p. 92 sqq.), haud inficete existimamus conici posse Epicharmum eo consilio monstrum humanae carnis uictu exsultans induxisse, ut exaggerando lautitiarum studio in ea re, quam uniuscuiusque sapor reformidare debebat, mores aequalium irrideret. Neque tamen abhorruit Epicharmus a dulciore quadam et molliore uitae rusticae consuetudine fabulis suis intexenda, si quid probat Athenaei testimonium XIV p. 619 a—b: *ἦν δὲ καὶ τοῖς ἡγουμένοις τῶν βοσκημάτων ὁ βουκολιασμὸς καλούμενος. Δίομος δὲ ἦν ὁ βουκόλος Σικελιώτης ὁ πρῶτος εὑρὼν τὸ εἶδος. μνημονεύει δ' αὐτοῦ Ἐπίχαρμος ἐν Ἁλκυόνι καὶ ἐν Ὀδυσσεῖ ναυαγῷ.* Nescimus, quod argumentum tractauerit poeta in fabula, quam inscripsit *Ὀδυσσεὺς ναυαγός*; quamquam coniectura est proposita a Grysario l. l. p. 290 sqq., qui nisus aliquo fragmento a Diog. Laert. III, 12, 16 seruato (fr. 96 A.), quo quis

Eumaeum alloquitur, et praeeunte Odofredo Mueller Dor. II[2] p. 351 ad Ulixem fabulam relato putat ita argumentum concinnatum fuisse, ut Ulixes naufragio facto ad insulam patriam appelleretur et ad propinquam Eumaei subulci aulam profectus cum eo de multis rebus imprimis philosophicis sermonem institueret, cuius disputationis specimen a Diogene seruatum sit, spectans ad omnium animalium *τὴν τῆς ὁμοιότητος θεωρίαν.* Haec coniectura ita placuit Welckero l. l. p. 297, ut facetissime opponi iudicaret naufragum et philosophum (u. etiam Bergk. comment. de reliqu. com. Att. ant. p. 150; L. Schmidt. quaest. Epicharm. Bonn. 1846 p. 52; Mullach. frgm. phil. Gr. I, 132). Neque tamen nos ad horum uirorum partes adducimur neque adductus est Lorenzius l. l. p. 186 not. 4, qui neque de naufragio cogitari, cum certe naufragus non uenerit Ulixes ad Eumaeum subulcum, neque philosophiam Pythagoricam ferri posse recte cognouit, licet debili argumentatione Grysarii partes tueatur Holmius hist. Sic. ant. I p. 424. Propter solum autem Eumaei nomen in hanc comoediam relatum est fragmentum philosophicum, quod absque hoc nomine nemo umquam huic fabulae uindicasset. Contra si ab ipsis fragmentis Ulixis naufragi proficiscimur, ab illo Athenaei loco et Pollucis X, 134: *ὀρθίαξ τὸ κάτω τοῦ ἱστοῦ καλεῖται, ὡς τὸ ἄνω καρχήσιον· καὶ ἔστι τοὔνομα τὸ ὀρθίαξ ἐν Ἐπιχάρμου Ναυαγῷ,* posterius referimus probabiliter cum Grysario et Welckero ad ipsam cladem titulo significatam, ex priore discimus Diomum, bucoliasmi inuentorem, commemoratum fuisse. Si his ex fragmentis conclusio facienda est, putabimus Ulixem naufragum uenisse ad homines pastoralem uitam degentes. Prouocamus ad Hom. Od. IX, 283 sqq., quibus uersibus Ulixes interroganti Polyphemo ubi nauem reliquerit respondet:

νέα μέν μοι κατέαξε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
πρὸς πέτρῃσι βαλὼν ὑμῆς ἐπὶ πείρασι γαίης,
ἄκρῃ προσπελάσας· ἄνεμος δ' ἐκ πόντου ἔνεικεν·
αὐτὰρ ἐγὼ σὺν τοῖσδε ὑπέκφυγον αἰπὺν ὄλεθρον

(cf. Eur. Cycl. 109. 299 sqq.). Simulat igitur Ulixes se naufragum aduenisse ad Cyclopum terram. Nonne ad haec uerba

respicere potest titulus Epicharmeus? Nonne cogitari potest *Κύκλωψ ἢ Ὀδυσσεὺς ναυαγός*? Non consuimus imparia: copulatos esse Cyclopem et naufragum Ulixem nostro iure concludimus ex insigni Athen. loco I p. 19 f sq.: *τὰς δὲ κιθαρῳδίας* (sc. *ἐθαυμάζοντο μιμούμενοι*) *οἱ περὶ τὸν ἐξ Ἰταλίας Οἰνωνᾶν, ὃς καὶ Κύκλωπα εἰσήγαγε τερετίζοντα καὶ ναυαγὸν Ὀδυσσέα σολοικίζοντα, ὅ αὐτός φησι* (sc. *Ἀριστόξενος*), quem locum postea in usum nostrum uertemus. Fragmenta autem Naufragi optime conueniunt. Potuisse enim mali partem inferiorem *ὀρθίαξ* in naufragio commemorari nemo negabit, sed unumquemque hoc admonebit periculi illius Ulixis, cum carina et malo coniunctis ad insulam Calypsus ferretur Od. XII, 420 sqq. Nanciscimur autem altero fragmento nouum quendam ad Cyclopem describendum colorem. Succedit enim oculis imago Polyphemi pecudes ducentis et *βουκολιασμόν* h. e. cantum pastoralem canentis, fortasse fistula cantantis, si huc referre licet quod editores inter incerta fragmenta enumerant Lorenz. fr. *B* 130: Polluc. IV, 56: *καὶ ἐρετικὰ δή τιν' αὐλήματα καὶ ποιμενικά· Ἐπίχαρμος δὲ καὶ ποιμενικόν τι μέλος αὐλεῖσθαί φησιν.* Quod si uerum est, iam paulo expolitiorem habemus pastoris imaginem quam quae apud Homerum conspiciatur, ubi ingens opilio *πολλῇ ῥοίζῳ* greges ad montem agitare dicitur u. 315. Defenditur, non fulcitur sententia nostra eo, quod alias quoque Epicharmi fabulas duplici titulo fuisse inscriptas qui comoediarum seriem percurrit facile animaduertit cf. *Ἐλπὶς ἢ Πλοῦτος* (Athen. VI p. 235 f.; Herod. *π. μον. λεξ.* p. 21, 13 sq. Lehrs.; Bekk. anecd. Gr. I, 105), *Κωμασταὶ ἢ Ἅφαιστος* (Apoll. Dysc. de pron. p. 75, 3 sq. Schn.)[1]). Porro non prorsus in cassum coniectare nobis uidemur, si philosophum Epicharmum non minus huic comoediae quam ceteris admiscuisse putamus aptas quasdam ratiocinationes philosophicas praesertim sententiis breuibus inclusas, quales eum adhibuisse testatur anonym. de com. III, 21 sq.: *τῇ δὲ ποιήσει γ ν ω μ ι κ ὸ ς καὶ εὑρετικὸς καὶ φιλότεχνος.* Concludimus autem hoc ex Euripidis

1) *Φιλοκτήτης ἢ Ὀδυσσεὺς αὐτόμολος*? cf. Welcker. Mus. Rh. I (1833) p. 588 adnot.

analogia, qui philosophantem inducit Polyphemum uu. 316 sqq. Atque quis magis uidebatur idoneus ad philosophiae placita repraesentanda quam qui deis se inferiorem esse non crederet? qui uel apud Homerum prae se ferret impietatem? (cf. Od. IX, 273 sqq.) Quamquam quae potissimum Cyclops Epicharmeus philosophatus sit uix coniectura assequemur, certe non ipse poeta suam sententiam Polyphemi uerbis subiecisse putandus est. Magis hoc credere licebit de Ulixis persona, cui Pythagoreorum disciplina [1]) magis conueniebat; poterat Ulixes Polyphemum deorum prouidentiae admonere eiusmodi uerbis, qualia seruauit ex Epicharmo Clemens Alexandrinus Strom. V, 14, 100 (III p. 80 Dind.) fr. 147 A.:

οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον· τοῦτο γινώσκειν τυ δεῖ·
αὐτός ἐσθ᾽ ἁμῶν ἐπόπτας, ἀδυνατεῖ δ᾽ οὐδὲν θεός,

eodem modo, quo adhortatur Ulixes Homericus uu. 269 sqq.:

ἀλλ᾽ αἰδεῖο, φέριστε, θεούς· ἱκέται δέ τοί εἰμεν.
Ζεὺς δ᾽ ἐπιτιμήτωρ ἱκετάων τε ξείνων τε
ξείνιος, ὃς ξείνοισιν ἅμ᾽ αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ,

Euripideus Cycl. uu. 310 sq.: *τὸ δ᾽ εὐσεβὲς*
τῆς δυσσεβείας ἀνθελοῦ et imprimis uu. 353 sqq.:

σύ τ᾽ ὦ φαεννῶν ἀστέρων οἰκῶν ἕδρας
Ζεῦ ξένι᾽, ὅρα τάδ᾽· εἰ γὰρ αὐτὰ μὴ βλέπεις,
ἄλλως νομίζει Ζεύς, τὸ μηδὲν ὤν, θεός.

Fortasse Polyphemus uini utre delectatus de natura hominum festiuum protulit iudicium Clem. Al. Strom. IV, 7, 45 (II p. 342 D.):

Ἀσκοὶ φύσις ἀνθρώπων πεφυσιαμένοι,

si quidem iambus cum Ahrente fr. 145 restituendus [2]), quod Lorenzius (fr. *B* 5) ne ipse quidem metrum indicans negat. Cf. quae apud Euripidem disputantur uu. 525—529. Atque talia cogitanda erunt apophthegmata illa philosophica, quae

---

1) Cui potissimum se addixisse Epicharmum ex testimoniis colligi poterit (Diog. Laert. VIII, 78; Plut. Num. 8; Clem. Al. Strom. V, 14, 100), quamquam non certae scholae uidetur assecla fuisse cf. Zeller. hist. phil. Gr. I⁴ p. 460 sqq.

2) Animaduertendum tamen anapaestum in altero pede trimetri apud Epicharmum non inueniri cf. Lor. p. 160.

Epicharmus comoediis inseruit; sic enim optime explicatur facilitas et pernicitas dialogi, ad qualem spectat uersus Horatianus (ep. II, 1, 58), quam probabilem reddunt frustula singulis saepe uersibus inclusa. Neque dubitamus, quin poeta alacritatem sermonis auxerit aenigmate illo per Ulixis fictum nomen *Οὖτις* formato, quod Homerus induxit uu. 366 sq., Euripides non spreuit u. 549 cf. u. 535 [1]), qualia aenigmata ab ipso *λόγος ἐν λόγῳ* appellata in deliciis habuisse Epicharmum testatur Eustathius p. 1634, 15 sqq. (Lor. p. 120). De loco autem, ubi fabulam agi uoluerit poeta, haud improbabilis coniectura uidetur inde fieri posse, quod ipse maximam uitae partem inter Siculos degit, quorum ad terram posteriores Cyclopes relegant. Illud certe effici poterit ex Thuc. VI, 2 uerbis *παλαιότατοι μὲν λέγονται ἐν μέρει τινὶ τῆς χώρας Κύκλωπες καὶ Λαιστρυγόνες οἰκῆσαι, ὧν ἐγὼ οὔτε γένος ἔχω εἰπεῖν οὔτε ὁπόθεν ἐσῆλθον ἢ ὅποι ἀπεχώρησαν. ἀρκείτω δὲ ὡς ποιηταῖς τε εἴρηται καὶ ὡς ἕκαστός πῃ γιγνώσκει περὶ αὐτῶν* dixisse ante historicum poetas, in quorum numero Homerum non esse uidimus, partem Siciliae incoluisse Cyclopes.

Hoc certe hac nostra disputatione, quae si paulo accuratiora exploranda erant non potuit non uacillanti pede progredi, effectum opinamur comicam indolem Cyclopis ex Homerica descriptione elegisse Epicharmum, quam ad ridendum proponeret spectatoribus, ipsam autem personam non solum exaggerando auxisse praesertim in edendi et bibendi immodestia, sed etiam nouis coloribus appictis expoliuisse.

Caput III.

Polyphemus apud Cratinum.

Cratinus in scaenam produxit Polyphemum notissima fabula *Ὀδυσσῆς* inscripta, quam quasi mediae comoediae indolem praeiisse antiqui testes affirmant. Platonius enim *περὶ δια-*

1) Posteros delectatos esse hoc lusu testis Theophylact. ep. 40; cf. etiam Ps.-Theocr. Syring. u. 1.

φορᾶς κωμῳδιῶν p. XIII, 35 sqq. Duebn. dicit, cum prisca comoedia pertinuerit ad irridendos iudices et praetores et plebem: *παρεὶς ὁ Ἀριστοφάνης τοῦ συνήθως ἀποσκῶψαι διὰ τὸν πολὺν φόβον, Αἴολον τὸ δρᾶμα, τὸ γραφὲν τοῖς τραγῳδοῖς, ὡς κακῶς ἔχον διασύρει. τοιοῦτος οὖν ἐστιν ὁ τῆς μέσης κωμῳδίας τύπος, οἷός ἐστιν ὁ Αἰολοσίκων Ἀριστοφάνους καὶ οἱ Ὀδυσσεῖς Κρατίνου καὶ πλεῖστα τῶν παλαιῶν δραμάτων οὔτε χορικὰ οὔτε παραβάσεις ἔχοντα.* p. XIV, 67 sqq.: *ἀνεύθυνον γὰρ τὸ τοιοῦτον, οἷον διασύρει Ὅμηρον εἰπόντα τι ἢ τὸν δεῖνα τῆς τραγῳδίας ποιητήν. τοιαῦτα δὲ δράματα καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ τραγῳδίᾳ ἔστιν εὑρεῖν, ἅπερ τελευταῖον ἐδιδάχθη λοιπὸν τῆς ὀλιγαρχίας κρατυνθείσης. οἱ γὰρ Ὀδυσσεῖς Κρατίνου οὐδενὸς ἐπιτίμησιν ἔχουσι, διασυρμὸν δὲ τῆς Ὀδυσσείας καὶ Ὁμήρου.* Colligere autem possumus ex hoc testimonio terminum, post quem hanc fabulam egit Cratinus, annum Ol. 85, 1 = 440, cum eo Morychide archonte illud *ψήφισμα περὶ τοῦ μὴ κωμῳδεῖν ἐξ ὀνόματος* latum esse ex schol. Arist. Ach. 1150 coll. 67 constet. Fuit igitur Cratini fabula *διασυρμὸς Ὀδυσσείας*, sed quantum fragmenta argumentum ostendunt uidetur fuisse tantum *διασυρμὸς Κυκλωπείας*. Neque tamen, id quod iam pridem perspectum est, Cratinus Homerum ut poetam oblique perstrinxit propter prauum studium et insulsam argumentorum tractationem, uti comici Euripidem castigauerunt, sed quae posteriori aetati in bono Homero ridicula uidebantur captauit, nonnumquam etiam *εἰπόντα τι* uellicauit ita tamen, ut dignitati uatis diuini nihil detraheret. Huius rei rectam intellegentiam aperuit Welckerus de Epich. p. 321 sq., deinde egit de hac comoedia felici acumine Bergkius in comment. de rell. com. Att. ant. p. 141 sqq., qui pauca reliquit addenda Meinekio et Kockio. Non in animo est singulorum fragmentorum sedem indagare, qua in re plurima recoqueremus: quae ad personam Cyclopis excolendam faciant inuestigabimus argumentum fabulae ubi opus uel fructuosum est tangentes.

Videtur fabula exorsa esse ab *Ὀδυσσέων* h. e. Ulixis et sociorum in Cyclopum insulam aduentu, quam num Siciliam

finxerit Cratinus ex frustulis seruatis non liquet. Nam aliter fragmenta 138—140 K. apte in fabulae continuum conexum inseri non possunt. Cogita igitur aduenisse Ulixem cum comitibus in antrum Polyphemi interdiu, dum ipse Cyclops in pecudum pascuis uersetur, eodem modo, quo singula facta se excipere uidemus apud Homerum, ubi Cyclops uespere demum domum redit hospitesque inuenit cf. Od. IX, 231 sqq. (*ποτιδόρπιον*), item ut apud Euripidem paucis quibusdam mutatis Cycl. 129 sq. 203 sqq. Colligimus autem uespere domum reuerti Cyclopem e uerbo *πανημέριοι* fr. 142:

ἧσθε πανημέριοι χορταζόμενοι γάλα λευκόν
[πυὸν δαινύμενοι κἀμπιμπλάμενοι πυριάτῃ].

Stomachatur autem Polyphemus quod hospites delectati sunt diuersis lactis generibus eisque necem minitatur fr. 143:

ἀνθ᾽ ὧν πάντας ἑλὼν ὑμᾶς ἐρίηρας ἑταίρους
φρύξας, ἑψήσας κἀπ᾽ ἀνθρακιᾶς ὀπτήσας
εἰς ἅλμην τε καὶ ὀξάλμην κᾆτ᾽ ἐς σκοροδάλμην
χλιαρὸν ἐμβάπτων, ὃς ἂν ὀπτότατός μοι ἁπάντων
ὑμῶν φαίνηται, κατατρώξομαι, ὦ στρατιῶται.

Componenda haec sunt cum scaena Euripidis uu. 233 sqq., ubi Silenus Cyclopi quantum saeuierint socii Ulixis in diuitias eius indicat, et ipse uu. 241 sqq. dulcedinem taetrae cenae mente sibi proponit. Quam quidem rei institutionem ab Homero non sumpsit Cratinus, cum ibi ne uerbo quidem increpet Polyphemus aduenas, quamuis et ipsi caseos ederint u. 232. Fragmento autem illo fundamento uti debemus, si qualem induxerit Cyclopem Cratinus cognoscere studemus. Memorabilis enim est singularum rerum in cena apparanda accurata dispositio et percipiendam uoluptatem praegustans luxuria, quae hic primum fit obuia, quamquam ab Epicharmeae fabulae indole non multum uidetur abesse. Apud Homerum enim ne uerbo quidem addito binis Ithacensibus apprensis, trucidatis, in frusta discissis crudam carnem *ὥστε λέων ὀρεσίτροφος* deuorat uu. 287 sqq. Apud Cratinum autem fusius exponit omnes se tosturum, cocturum, assaturum, deinde uariis iuribus mergentem electurum qui appetitui maxime arrideat; quod quam-

quam partim ex discrepantia epicae et dramaticae poesis explicatur, tamen apud comicum habes consummatum gulonem delicatum in fera dape aestimanda. Eandem elegantiam inuenimus apud Euripidem, ubi multis locis differentia inter coctam assamque carnem humanam indicatur, quamquam non tam subtilis palati describitur Cyclops, ueluti 243 sqq.:

ὥς σφαγέντες αὐτίκα
πλήσουσι νηδὺν τὴν ἐμὴν ἀπ᾽ ἄνθρακος
θερμὴν ἔδοντος δαῖτ᾽ ἄτερ κρεανόμων,
τὰ δ᾽ ἐκ λέβητος ἑφθὰ καὶ τετηκότα.

cf. 358. 373. 403 sq.

Videtur autem nobis coniectura Porsoni ad Crat. fragm. u. 2 κἀπ᾽ ἀνθρακιᾶς pro κἀπανθρακίσας, ut Athen. IX p. 385 c, καὶ ἐπανθρακώσας, ut Poll. VI, 69 habet, quam maxime commendari, quod tria genera apparandae carnis facile distinguimus, difficile quattuor, φρύγειν torrere sc. in craticula, ἕψειν coquere sc. in aqua, ὀπτᾶν assare in ueru carbonibus suppositis, quem assandi modum Euripidis loci supra allati ostendunt. Omnino subtiles distinctiones adamauit Cyclops Cratineus, id quod demonstrant et tria iura ἅλμη, ὀξάλμη, σκοροδάλμη et tria genera lactis fr. 142 γάλα λευκόν, πυός, πυριάτης, si quidem alterum uersum Cratineum esse uere suspicatus est Porsonus, atque hac quidem ex causa reicimus lectionem a nouissimo editore pro ʻπυὸν δαινύμενοιʼ propositam ʻτυρῶν αἰνύμενοιʼ. Induit igitur Polyphemus personam coqui, ueluti eum appellat Euripides Ἅιδου μάγειρον Cycl. 397, et congruit cum hac persona fr. 135 probabiliter huc a Bergkio relatum Poll. VI, 26:

οὔπω ᾿πιον τοιοῦτον οὐδὲ πίομαι
Μάρωνα,

quippe quo bene notetur elegantia in uinis aestimandis. Nam recte concluserunt his ex uerbis interpretes iam usu cognitum habuisse uinum Cyclopem ut apud Homerum Od. IX, 357 sq. sic apud Cratinum, nondum autem tam praestantis notae potum exhausisse. Laudat autem uinum Cyclops apud Homerum u. 359:

ἀλλὰ τόδ᾽ ἀμβροσίης καὶ νέκταρός ἐστιν ἀποῤῥώξ,

apud Euripidem uu. 418 sq.: φίλτατε ξένων,
καλὸν τὸ πῶμα δαιτὶ πρὸς καλῇ δίδως.
Diutius uersatum esse poetam in Polyphemi uinulentia exornanda facile credimus Bergkio l. l. p. 158, quamquam causa est, cur fr. 141:
τῇ νῦν τόδε πῖθι λαβὼν ἤδη καὶ τοὔνομά μ᾽ εὐθὺς ἐρώτα
non intellegamus de Ulixe uini poculum Cyclopi praebente, ut acceperunt fragmentorum editores. Nam si fr. 135 recte illi scaenae attributum est, permirum, quod tam breui interuallo, quanto secreta fuisse debent haec frustula, metrum immutatur. Et quam frigidus iocus ipsum Ulixem incitare Polyphemum ad nomen sciscitandum, nimirum ut quam celerrime aenigma iam diu praeparatum promat? Quam urbani sales in Welckeri l. l. p. 324 explicatione [1]) magno comico unice digna, qui refert uersum ad ipsam caecationem, cum Ulixes candentem stipitem oculo impingit. Sic optime intelleguntur uerba τοὔνομά μ᾽ εὐθὺς ἐρώτα, quoniam tunc uerum nomen professurus est saeua laetitia Laertiades, praesertim si statuimus praecessisse fr. 136, nec minus acerba ironia illa λαβὼν ἤδη sc. uinum et τόδε sc. hoc uinum: ignem proferuntur. Atque consentaneum est ea parte fabulae uiuis coloribus depictam fuisse Polyphemi luxuriam, qua Ulixes quas lautitias in uagis erroribus inuenisset ei fusius exponebat, si uera est Welckeri coniectura fuisse Cratini comoediam Odysseam quandam culinariam. Iam si externam spectamus Polyphemi speciem qualem exornauit Cratinus, unum oculum ei adsignatum secundum Homeri descriptionem apparet ex fr. 149: Phryn. ecl. p. 136 L. (p. 209 Rutherford.) μονόφθαλμον οὐ ῥητέον, ἑτερόφθαλμον δέ. Κρατῖνος γὰρ μονόμματον εἶπε τὸν Κύκλωπα [2]). Ac uidetur ex incerta-

---

1) Prae qua sordent Herwerdeni et Naberi (Mnemos. N. S. VIII p. 24 sq.) medelae non satis acriter refutatae a censore in Burs. annal. 1880 I p. 175 adnot. 1.

2) Nihil curanda testimonia Fauor. Moschopuli, gram. in Etym. Gud. p. 635, 9, qui dicunt Cratinum μονόφθαλμον dixisse; nam recte iam Pauwius (cf. Lob. s. u.) perspexit exquisitius uocabulum esse μονόμματον, ac uidetur μονόφθαλμος ut prosae orationi aptius in grammaticorum λέξεις

rum fabularum Cratini fragmentis unum et alterum in figuram Polyphemi praeter ceterorum animalium habitum quadrare, ueluti *μίξοφρυς* fr. 430, *φαγᾶς* fr. 451, *γαστροχάρυβδις* fr. 397 (praeter Homericam faciem hexametri optimam terminationem exhibens). In scaena repraesentatum erat antrum Cyclopis, quale ab Homero describitur; commemoratur enim fr. 137 haud dubie stratum eius, quod Homerus ex salicis uirgulis compositum fuisse dicit Od. IX, 427 sq. Leni autem ironia epicas formulas castigat hexametro usus Cratinus eadem qua epicus poeta constantia etiam tunc eas adhibens, cum prorsus uidentur a sana sententia abhorrere, quo imprimis pertinet *ἐρίηρας ἑταίρους* fr. 143, 1 atque, ut nos quidem arbitramur, fr. 136 *φίλον παῖδ'*, quae uerba nobis hac potissimum de causa Cyclopi uidentur tribuenda [1]. Homericum sermonem imitantur etiam haec *ἀλυσκάζειν* (cf. ex. gr. Od. XVII, 581), fr. 138—140, *πανημέριοι* fr. 142 (Il. XVIII, 29) al. Omnino autem Cratinum paulo liberius Homerica uocabula Homericumque sermonis colorem captasse ad ludificandum cum ex multis fragmentis eluceat, uelut ex his, quae forte ex incertis collecta habemus fr. 315. 314. 357. 340. 382. 332, non dubitandum, quin in hac potissimum fabula, quae tota in Homeri narratione niteretur, illius studii exercendi et largissimam materiam inuenerit et praeclara exempla ediderit. Praeterea Cyclopem plebeio sermone locutum esse accommodato rusticitati ac feritati unum certe documentum exstat fr. 142 uerbum *χορτάζεσθαι* (cf. Bergk. l. l. p. 157). Ex incertae autem sedis fragmentis Kockius non inepte huic fabulae uindicauit fr. 326 schol. Theocr. IX, 19 (Ahr. II p. 306, 19 sqq.): *χόρια — τὰ τῶν ἐμβρύων ἀγγεῖα. εἰώθασι*

sub Cratini nomine irrepsisse animo tantum ad *μόνος* oppositum illi *ἕτερος* intento; contra *μονόμματος* est poetarum sermonis cf. Aesch. Prom. sol. fr. 194 N.

1) Quod Kockius dicit Cyclopem neque nosse Laertem neque Ulixem carum Laertae filium appellare potuisse, quid magis uerisimile, quam in oraculi illius a Telemo accepti hexametris fuisse commemoratum *Λαερτιάδην*? In altero argumento mentem comici non uidetur satis assecutus esse uir doctissimus.

γὰρ ἔγκατα πλήσαντες (ex Reiskii coniect.) *καὶ ξηραίνοντες ὀπτᾶν, εἶτα ἐσθίουσι ταῦτα, ἃ καὶ χόρια προσαγορεύουσιν. Κρατὶ νεοτρόφοιο γέννας χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη*, ubi iam Toupius recte restituit Cratini nomen cetera sic fingens

Ἀρνὸς εὐτρόφου κρέας

Χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη, alii aliter. Nouissimus editor haec edolauit

εὐτρεφεῖς ἀγέλας

χόριά τ' ἐμβρύων τε πλήθη

nisus haud dubie aliqua discrepantia scripturae *νεοστέφει* Vatic. 3, *γένας* ed. Bas. II (cum scholiis Calliergi); neque tamen nobis persuasit. Videntur enim accuratius spectanda esse ipsa scholiastae uerba, qui dicit uelamina, quibus includantur fetus in aluo, solere a pastoribus ad edendum apparari, non ipsos fetus, non *ἐμβρύων πλήθη*; quare hic aliqua corruptela latet, quam remouisse nobis uidemur scribentes *ἐμβρύων πλήρη*; uersus sic instauramus transposito uocabulo *χόρια*, quod principale est,

χόρια νεοτρόφοιο γέννας

ἐμβρύων τε πλήρη,

ita ut nihil aliud dixisse poetam arbitremur quam 'membranae subolis recentis fetuumque plenae', praecessisse autem uel subsecutum accuratius praeceptum culinarium, quod sequitur etiam apud scholiastam Theocriti. Iam cum uideatur hic cibus plerumque in pastorum mensis appositus fuisse, non absonum est hic de Cyclope, homine subtilis palati, cogitare, qui *μόσχον ὀπτόν* laudat etiam apud Euripidem Cycl. u. 325, ad qualem scaenam illa uerba reuocanda erunt.

Vidimus igitur Cratinum in uniuersum fabulam Homericam secutum *γαστριμαργίαν* Cyclopis in maius auxisse fortasse hac in re Epicharmi exemplo adiutum, omnino autem magis id spectasse, ut Homericam huius rei tractationem carperet, quam de suo nouaret, id quod sequenti tempore factum uidebimus in fabula satyrica.

Propter tituli similitudinem paucis hic absoluere liceat de Theopompi — posterioris sane aetatis Aristophaneae comici

cf. Mein. hist. crit. p. 237 sq. — fabula Ὀδυσσεύς inscripta, quae Bergkio de rell. com. Att. ant. p. 413 audit Ὀδυσσεῖς secundum Pollucis VII, 74 testimonium uix contra Athenaei IV, 165 b et schol. Aristoph. uesp. 1346 consensum urgendum et ob id ipsum ut titulum ita argumentum comoediae Cratineae uidetur repetiisse. At enim desiderantur in fr. 34 K., quod sic legit Bergkius

Εὐριπίδου 'στ' ἄριστον οὐ κακῶς ἔχον
τἀλλότρια δειπνεῖν τὸν καλῶς εὐδαίμονα

et explicat: Euripideum est ientaculum non sane contemnendum etc. 'de Ulixe socios hortante, ut Cyclopis caseo et lacte prouti collibuerit fruantur', certa indicia huius fabulae; immo suadent non pauca, ut cogitetur de Ulixe in patriam redeunte, illud autem fragmentum intellegatur cum Ribbeckio Colac. p. 23 not. 4 de procis, quorum est quam maxime τἀλλότρια δειπνεῖν, id quod Kockius quoque sensisse uidetur conferri iubens titulum eiusdem poetae Πηνελόπη.

Caput IV.

Polyphemus in fabula satyrica.

§ 1.

De Aristiae Cyclope.

Adprime conueniebat Cyclopis figura satyricarum fabularum indoli, cum immania monstra priscae antiquitatis uel barbaros a uernaculis moribus abhorrentes captare soleret, quibus sceleris uindicta ab heroibus importaretur. Erat igitur inter personas Cercyonis, Scironis, Sylei, Busiridis, Amyci aliorum, quos primus congessit in secunda quam statuit argumentorum satyricorum classe Welckerus de fabula satyr. (in libro: addit. ad trilog. Aeschyl. Francof. ad Moen. 1826) p. 302 sqq. Primus autem in hoc genus dramatis Polyphemum induxisse uidetur Aristias, Pratinae, satyricae fabulae inuentoris, filius, quem inter celeberrimos huius generis auctores laudat Paus. II, 13, 5.

Nec dubium uidetur esse, quin iam ante Cratinum hoc argumentum in scaena egerit, etsi certa temporum indicia non habemus. Sed cum Cratini *Ὀδυσσῆς* actam esse non ante Ol. 85, 1 supra cognouerimus, Aristias autem sit filius Pratinae, quem Ol. 70 certasse cum Aeschylo et Choerilo Suidas s. u. *Πρατίνας* testatur, et ipse secundus fuisse perhibeatur in eo certamine, quo Aeschyli tetralogia *Λάϊος, Οἰδίπους, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας: Σφίγξ* uicit Ol. 78, 1 cf. hypoth. Sept. c. Theb. in cod. Med.[1]), certum est eum antecessisse Cratinum. Itaque chronologicus ordo postulabat, ut de illius fabula ante Cratineam diceremus, sed singula genera noluimus disiungere. Unus autem uersiculus, quem fata superstitem esse uoluerunt ex dramate Aristiae, id certe demonstrat idem argumentum fuisse, quod Homerum secuti plurimi poetae tractauere: Ulixis dolum aduersus Cyclopem uino sopitum perpetratum. Laudat autem hunc uersum Suidas s. u. *ἀπώλεσας*:

ἀπώλεσας τὸν οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ (Trag. fr. N. fr. 4 p. 563) addens *ἐπὶ τῶν τὰ καλῶς πρότερον γενόμενα ὕστερον μικροῦ τινος ἕνεκεν κακοῦ ἀνατρεπόντων ἢ ἐπὶ τῶν ἃ χαρίζονται δολούντων καὶ μὴ ἀκέραια παρεχομένων.* Noui aliquid affert Zenobius II, 16: *ἐν Κύκλωπι δράματι Πολύφημος οὕτως πρὸς Ὀδυσσέα λέγει, ὅθεν εἰς παροιμίαν περιέστη* (cf. Diogen. II, 32), cuius usus exemplum exstat apud Athen. VIII p. 362 a. Dicit igitur haec uerba Polyphemus ad Ulixem; neque uero habemus Euripidea, quibus haec comparemus. Apud Euripidem enim nusquam Cyclops de uini mistione aut aqua infusa deprauatione loquitur, tangit tantummodo simile quid Silenus u. 557. Nec poterat hac de re stomachari, quoniam apud Euripidem uini plane inscius est, ut infra uidebimus; apud Aristiam autem cum tam subtilis palati fingatur, ut tenuitatem uini statim sentiat, concludere licebit iam pridem uini eum non expertem fuisse, qua in re Homerum secutus est cum Cratino Aristias. Quomodo in ceteris fabula comparata fuerit nescimus, quamquam cum aliqua probabilitate statuerunt uiri

1) De fide uerborum in uita Soph. n. 19 (p. 16 Iahn.) *καὶ Χοιρίλῳ καὶ Ἀριστίᾳ* dubitatur.

docti (cf. Welck. l. l. p. 286) Aristiae Cyclopem Euripidis fuisse exemplar, quorum poetarum cognationis allatum est a Meinekio documentum hoc Ἅιδου τραπεζεύς Arist. apud Athen. XV p. 686 a (Nauck. fr. 3): Ἅιδου μάγειρος Eur. Cycl. 397 [1]. Unum tamen fragmentum Aristiae Cyclopi non sine aliqua ueri specie uindicabimus incertae sedis quod laudat Athen. II p. 60 b (Nauck. fr. 6), ubi de fungis exponit ganeo

μύκαισι δ' ὠρέχθει τὸ λάϊνον πέδον,

paulo uerbosius idem Eustath. p. 1017, 13 sq. Sed quamuis hic diserte testetur de fungis sermonem esse, quod non multum ualet, quoniam Athenaeum exscripsit, quomodo in talem conexum fungi inculcentur? Et cognouere iam pridem uiri docti errasse Athenaeum; quare Schneidewinus scripsit μυκαῖσι a μυκή 'mugitus', quae uox legitur apud Apoll. Rhod. Argon. IV, 1285 a scholiasta explicata per ἦχοι, μυκήσεις. Quam accentus mutationem si accipimus, sententia euadit haec: 'mugitibus autem fremebat saxeum solum', quod si de Polyphemi antro dicatur, nemo offendat. Poterat autem hoc in narratione aliqua uel descriptione proferri, qualem ex. gr. incohat Ulixes Cycl. Eur. uu. 382 sqq. Hoc si uerum, poteritne coniectura fieri de gregibus Polyphemi? μυκᾶσθαι enim et μυκηθμός sunt uocabula boum mugitus apud Homerum (Od. X, 413. XII, 265) propria, etiamsi aliorum quoque animalium clamorem hac uoce significari non nescimus. Quid? Nonne iam Aristias potuit hac in re ab Homeri narratione deflectere, ut etiam boues adderet Polyphemi gregibus, id quod ab Euripide factum uidebimus? Sed cautius erit nihil nisi Euripidis uerba u. 426: ἐπήχει δ' ἄντρον in comparationem uocare (cf. Hom. Od. IX, 395).

§ 2.

De Euripidis Cyclope.

Iam licet tandem aliquando firmo pede insistere et fragmentis agglutinandis supersedere, quoniam uni certe fabulae

---

1) Quod Welckerus p. 302 addebat, nisus esse peruersa lectione Athen. VI p. 270 c uidetur.

satyricae pepercit fati iniquitas: Euripidis Cyclopi. Quae quidem fabula quo certamine, cum quibus coniuncta tragoediis acta sit nescimus, neque praesto sunt ea indicia chronologica, quae in ceteris fabulis se offerunt ex didascaliis aut temporis tectis significationibus petita, sed sola ex metrica ratione aliquid potest concludi, etsi fabulam satyricam liberiore usu exsultasse neque cum tragoediarum consuetudine comparari posse et per se consentaneum est et testimoniis ueterum firmatur cf. schol. ad Hephaest. p. 183 (Gaisf.). Attamen qui trimetri iambici rationem curatius examinauere, iure uidentur statuere extremae Euripidis aetati hanc fabulam adsignandam esse cf. Rumpel. Philol. XXIV p. 408; C. F. Mueller.: de pedib. solut. in dial. senar. Aesch. Soph. Eur. Berol. 1866 p. 143 not. 3; nam Zirndorferi (de chronol. fab. Eurip. Marb. 1839 p. 110 sq.) argumenta, qui propter Aristophanis Nubium quosdam locos, qui ad illam fabulam alludere ei uidentur, eam ante a. 423 actam censet, facili negotio redargui possunt. Videtur autem Euripides potissimum huius modi argumenta, quibus animalia propter uirium magnitudinem uel morum ferocitatem hominibus inimica et odiosa debitas dant poenas, prae ceteris adamasse, quoniam maior pars nouem qui traditi sunt titulorum ad tales res spectat, ueluti Syleus, Busiris, Sciro, Eurystheus, Autolycus. Cyclopis autem argumentum quomodo uariauerit, ut noui quid Atheniensium subtili iudicio propinaret, difficile est perspectu, eo difficilius, quod ne primus quidem satyrico charactere tractauit, quo haud dubie quasi nouo lumine aspersa est expressa imago. Nam cum Cyclops subito nouo comitatu cinctus sit, nouae se praebent ansae solita uariandi, figurae inueteratae aliorum consuetudine arcessita mutandae atque expingendae. In Cyclope autem Euripideo describendo id potissimum sequemur, ut quibus rebus ab Homerico distinguatur, accuratius quam adhuc factum est perscrutemur. Apertis uerbis Sicilia et Aetna mons domicilium Cyclopum dicitur cf. uu. 20. 95. 106. 114. 130. 298. 366. 395. 660. 703. Externam autem speciem ipsius Polyphemi in uniuersum eadem quam Homerus praeiit ratione, in singulis magis consumma-

tam et auctam atque adeo magis definitam exhibuit poeta satyricus. Est Polyphemus ut ceteri Cyclopes (u. 21) unoculus [1]) cf. uu. 79. 174. 475. 633. 636. 648. 657. 663. 673, filius Neptuni cf. uu. 21. 262. 290 sqq. 318. 413, sed confunditur iam Homeri genealogia cum Hesiodea, cum mater dicatur u. 648 Gaea, quam ingenti filii formae melius respondisse recte iudicauerunt Brodaeus et Hermannus ad h. l. Quam enormem formam ne scaenicus quidem poeta describere et ceterarum rerum inaudita ratione exprimere desinit, quamquam difficile erat in scaena figuram magnitudine ceteros homines tanto superantem proponere (cf. Wieseler. de fab. satyr. in stud. Gotting. 1847 II p. 639 sq.) [2]). Optime autem narrari poterant mirabilia ab Ulixe, cum ex antro reuersus choro quae uiderit refert uu. 382 sqq.:

ἐπεὶ πετραίαν τήνδ᾽ ἐσήλθομεν χθόνα [3]) etc.,

ubi dicitur Polyphemus in foco locasse

ὑψηλῆς δρυὸς
κορμοὺς πλατείας ἐσχάρας βαλὼν ἔπι,
τρισσῶν ἁμαξῶν ὡς ἀγώγιμον βάρος,

(cf. Od. IX, 233 sqq.; imprimis 241 sq.), cratera autem implesse *ὡς δεκάμφορον* et poculum apposuisse

εἰς εὖρος τριῶν
πήχεων, βάθος δὲ τεσσάρων ἐφαίνετο.

Ac facile credimus ipsum palum praeustum fuisse iocosa magnitudine, ex qua conclusionem facerent spectatores de oculi circuitu u. 472. Nec mores ab Homericis multum diuersi: mansit impietas et ferocia cf. *ἀνόσιος* uu. 26. 31. 348. 378. 438. 693; *δυσσεβής* 30. 289. 311; *θὴρ* [4]) *πανουργός* 442; *ἀναιδής* 592; *νηλής* 369; *θεοστυγής* 396. 602; *κακός* 599. 627; *ἀποβώμιος*

---

1) Ubi propter uersum uel ad magnitudinem significandam legitur *ὄμματα*, ut uu. 459. 470. 511 uel *βλέφαρα* u. 485, unus oculus intellegendus item atque apud Homerum.

2) Vocis tonitru (cf. Philostr. uit. Apoll. VII, 28) actor uidetur naturam Cyclopis expressisse cf. Eustath. p. 1628, 24 sqq.

3) Pro *χθόνα* conicimus *πτύχα*; proposita *στέγην*, *λεπαίαν* — *πέτραν* non satisfaciunt. *πτύξ* uerbum Euripidi crebro in usu cf. Andr. 1277; Phoen. 84; Hel. 605; Suppl. 212. 979 saep.

4) Cf. Lycophr. 765 *τὸ τυφλωθὲν δάκος*.

365; ἄμικτος 429; ἀνήρ, ᾧ θεῶν οὐδὲν ἢ βροτῶν μέλει 605, quamquam ipse Polyphemus superbe iactat genus a deis deductum u. 231:

οὐκ ᾖσαν ὄντα θεόν με καὶ θεῶν ἄπο;

Nec potuit poeta philosophus, qui etiam Ulixi de Iouis diuinitate ratiocinationem uu. 353 sqq. suppeditat, occasionem dimittere, quin Cyclopem suam de deorum fide atque auctoritate uitaeque pretio et usu sententiam promentem induceret uu. 316 sqq., de qua festiue disputauit Wilamowitzius Anal. Eurip. p. 226 sqq. In deliciis habet Polyphemus ut ceteri Cyclopes (cf. u. 22: ἀνδροκτόνοι) carnes humanas cf. uu. 92 sq. 126. 249. 356. 374; quare audit ξένων δαιτυμών 610, θὴρ ξενοδαίτης 658, et solet Silenus mensam ei apparare pretiosas offas ostendens cf. 313 sqq. Mentis non est ita sagacis, sed Sileni credit obtestationibus u. 262 et mendaciis et quasi consiliarium eum adsciscit 539, quamquam ipse Silenus ἀμαθίαν Cyclopis 173 cauillatur, qui choro quoque est ἀπαίδευτος 493. Differentia inter scaenicum et epicum poetam apparet eo, quod ille θεοστυγὴς Ἅιδου μάγειρος artis culinariae est eximie peritus neque caret necessariis instrumentis: cultris (uu. 241 sq.), securi (u. 395, quem transponimus cum Hermanno post u. 399), cortina (392), ueribus apte fabricatis (393 sq.), ipso foco (384), quorum apud Homerum nulla fit mentio. Nec dedignatur uariationem in cena adornanda, cum carnes partim coquere partim assare didicerit uu. 396 sqq. 244 sqq., cui quidem consuetudini saepius eum indulsisse ex satyrorum adhortatione mandendi dulcedinem anthropophago praemonstrante uu. 356 sqq. sequitur. Atque omnino Cyclops deditus est abdominis uoluptatibus, quarum proponit imaginem edacitate turgentem uu. 323 sqq.:

ὅταν ἄνωθεν ὄμβρον ἐκχέῃ,
ἐν τῇδε πέτρᾳ στέγν' ἔχω σκηνώματα
ἢ μόσχον ὀπτὸν ἤ τι θήρειον δάκος
δαινύμενος, εὖ τέγγων τε γαστέρ' ὑπτίαν,
ἐπεκπιὼν γάλακτος ἀμφορέα etc.,

nec sine subtili consilio Euripides induxit Cyclopem a uenatione reuersum num prandium sit paratum ex choro quaeren-

tem, ut nostri solent uenatores, uu. 214 sqq. Modum uero edendi et bibendi non magis quam apud Homerum scit tenere, ita ut quae deuorauit mox eructet cf. Od. IX, 373 sq.; Eur. 591 sq. (562. 523), ac uidetur consilium 'nihil relinquendi' praecipue Cyclopeum fuisse Od. IX, 292; Eur. uu. 314. 570. 575. Animaduertendum autem in Polyphemo, ubi primum uini notitiam nactus est, statim cupidinem comissationis excitari, eam igitur meri uim apparere, quae rusticitati et tumultui inclinet cf. 445 sq. 507 sqq. 537:

ἠλίθιος ὅστις μὴ πιὼν κῶμον φιλεῖ,

dum potator usibus edoctus Silenus solus frui uult Bacchi dono 540. Optime autem immoderata libido cernitur in toto illo epeisodio 519 sqq., ubi Silenus et Polyphemus quasi certamen ineunt potandi. Atque his in rebus enarrandis Euripidem habuisse quos sequeretur ex eis, quae disputauimus, elucere opinamur, in satyrorum uinulentia illudenda fortasse Aristiam. Cuius fragmentum si supra recte interpretati sumus, nouauit Euripides, quod Cyclopes uini ignaros induxit, id quod et disertis uerbis testatur Silenus Ulixe interrogante uu. 123 sq. et ipsius Polyphemi inscitia uu. 521 sqq. comprobatur. Cur uero mutauerit ab Homero traditam et a posterioribus ut uidetur retentam consuetudinem, in propatulo est: multo efficacius scaenico poetae is uino domatur, qui eius uim nondum perspectam habet, quam qui meliore tantum nota pellectus nimium exhausit. Videtur Euripides etiam in possessione Cyclopis describenda nonnulla nouasse. Cum Homero conueniunt pecudum diuitiae, quarum lactis et caseorum largas in antro asseruat copias, etsi paulum immutata est res pecuaria Cyclopis satyris inductis. Conspicitur enim Polyphemus potius locuples possessor quam ipse pastor, cum satyris eorumque ministris (u. 83) pascendi munus imposuerit cf. uu. 26. 41 sqq. 76 sqq. al. Sileno sene domestica negotia administrante cf. u. 29. Neque tamen propterea curam atque amorem pecudum deposuit, sed acerrimo studio cauet, ne quicquam neglegatur a leui pastorum caterua; quapropter rediens satyrorum turbis aspectis increpat Bacchi discipulos magna indignatione tri-

metri solutionum multitudine optime significata uu. 203 sqq. et num rei pecuariae bene consuluerint studiose sciscitatur. Possidet autem Cyclops *μῆλα* ut apud Homerum cf. uu. 28. 122. 162 al. ‘oues et capras’ et agnos a comitibus Ulixis ex antro actos uidet uu. 224 sqq. 189. Sed quattuor locis [1]) indicatur etiam boues in gregibus esse (cf. Borsdorf. commentar. in Theocr. id. XI, Iaurauiae 1874 p. 4) uu. 136. 218. 302. 389, quod, nisi arbitrari mauis non presse Homeri uestigia secutum esse hac in re Euripidem [2]), ideo eum instituisse existimauerimus, ut quam ditissimum dominum efficeret Polyphemum. Nutrimenta eadem fingit quae Homerus: lac et caseos uu. 122. 327; unum addit (nam *μήλων βορᾷ* etiam epicum Cyclopem uixisse consentaneum) carnem ferinam, quam iam pridem se abominari dicit Polyphemus uu. 247 sqq.:

> *ὡς ἔκπλεώς γε δαιτός εἰμ᾽ ὀρεσκόου·*
> *ἅλις λεόντων ἐστί μοι θοινωμένῳ*
> *ἐλάφων τε, χρόνιος δ᾽ εἴμ᾽ ἀπ᾽ ἀνθρώπων βορᾶς.*

Nimirum non edit uir portentosus nisi *θήρειόν τι δάκος*, bestias feroces uel magnitudine praecellentes, leones uel ceruos, quorum pellibus uestitur cf. u. 330. Quam praedam captat per montes persequens uestigia cum canibus (130), quos praeter pecudes alit, qua de re infra accuratiora proferemus. Ad ferocitatem augendam pertinet etiam quod Euripides frumentorum expertes reddidit Cyclopes cf. uu. 121 sq. 133 sq., cum Homerus Od. IX, 107 sqq. frumenta eis terram ultro progignere narret, quae Euripideo Cyclopi necessitate coacta tantum gramina et pabulum praebet 332 sq. Neque tamen caret uita Polyphemi commoditate quadam et rusticana iucunditate, quamuis rudi-

---

1) Quamquam de integritate primi loci dubitamus; nam cur Silenus bouinum tantum lac adesse dicit (singulari numero *βοός*!), cum u. 218 caprinum inueniatur? Fortasse scribendum *πυὸς γάλα*, quod quidem lactis genus apud comicos crebro occurrit, quae coniectura quodammodo commendatur, quod Athen. XIV p. 658 c et ex eo Eustath. p. 1485, 32 legunt *Διὸς γάλα*.

2) In minutioribus rebus libere uersatum esse tragicum docet quod titionem oleaginum dicit Ulixes 455 (Od. IX, 319 sq.), quernum chorus 615.

bus moribus pastoris accommodata, quae maxime conspicua fit, ubi ipse Cyclops suae uitae consuetudinem exposite deformat 316 sqq. Et alias inueniuntur imagunculae bucolici coloris cf. 360:

δασυμάλλῳ ἐν αἰγίδι κλινομένῳ.

541:

καὶ μὴν λαχνῶδές γ' οὖδας ἀνθηρᾶς χλόης.

Vini autem uis procreat cantum Polyphemi, cuius apud epicum poetam nullum uestigium. Sed est mugitus potius quam carmen modulatum neque fauente Musa editur cf. 423. 425 sq., ut antrum late resonet. Titubat autem ex spelunca

ἄχαριν κέλαδον μουσιζόμενος
σκαιὸς ἀπῳδός (489 sq.),

ut comissatum eat ad Cyclopes fratres (445 sq.), et carmen satietatem pransi potique illustrans effundit. Conuenit denique cum tota descriptione Euripidea quod dedignatur Cyclops muliebre genus et amorem muliebrem turpem iudicans exercitum, qui unius mulierculae causa Phrygum terram inuaserit (283 sq.) et quod fera libidine ebrietate inflammata secum trahit Silenum quasi Ganymedem suum puerili amore magis se delectari dicens quam muliebri his uerbis 581 sqq.:

οὐκ ἂν φιλήσαιμ'. αἱ Χάριτες πειρῶσί με.
ἅλις Γανυμήδην τόνδ' ἔχων ἀναπαύσομαι
κάλλιστα νὴ τὰς Χάριτας· ἥδομαι δέ πως
τοῖς παιδικοῖσι μᾶλλον ἢ τοῖς θήλεσιν.

Si totam imaginem Euripideam uno conspectu animo concipimus, in uniuersum secutus est poeta Homeri exemplum ferocitatem premens et barbaros mores, quos Ulixes ne eo quidem flectere potest, quod Graecae originis illum admonet uu. 297 sqq., quam quidem saeuitiam auxit singulis in rebus tragicus poeta de suo, omnino singula lineamenta magis exprimens et actionem eiusque condiciones astrictius ut dramaticus et distinctius elaborans. Neque magis quam Homerus ridiculum effinxit Polyphemum, sed una excepta scaena, ubi ebrium uacillantem induxit, ridiculas partes per totam fabulam adsignauit satyrorum choro. Illam autem ipsam scaenam non

dubitamus quin non primus proposuerit. Est enim ut uidimus tantum non manifesta in quibusdam rebus imitatio priorum, ueluti taetram gulam ad Epicharmum uel Cratinum reuocare poterimus, fortasse ad Aristiam uinulentiam. Neque nimis audacem esse putamus coniecturam, ex qua philosophandi studium, non ipsam philosophiam inde ab Epicharmo in Cyclopis sucum et sanguinem (si quidem habet poetica figura sucum et sanguinem) ita abiisse opinamur, ut ne Euripides quidem doctum ei sermonem subicere omitteret.

Tractatum esse argumentum de quo dicimus in aliis fabulis satyricis nulla iam exstant testimonia[1]. Quamquam lubenter unum uersum ad hoc potissimum genus relegemus trimetrum iambicum seruatum a Zenobio I, 92:

ἂν οἶνον αἰτῇ, κόνδυλον αὐτῷ δίδου, qui addit *ἐπὶ τῶν ἀγαθὰ μὲν αἰτούντων, δεινὰ δὲ λαμβανόντων. Ἡ δὲ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Κύκλωπος, παρόσον αἰτήσας οἶνον τὸν Ὀδυσσέα τῶν ὀφθαλμῶν ἐστερήθη. Ὀδυσσέα γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ κατασχὼν ὁ Κύκλωψ καὶ τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ ἀρξάμενος κατεσθίειν, οἶνον παρ᾽ αὐτοῦ λαβὼν ἔπιε καὶ ταύτην αὐτῷ τὴν χάριν δίδωσιν ὕστατον αὐτὸν καταφαγεῖν· μεθυσθεὶς δὲ μετὰ τὸ πιεῖν καὶ ὑπνώττων παρ᾽ ἐκείνου ἐξετυφλώθη.* Integram huius uersiculi formam uidetur exhibere schol. Arist. pac. 123 Rau. et Ven. (D. p. 174 b, 53), ubi pro *κόνδυλον* legitur pluralis *κονδύλους* metricae legi respondens, quam hoc in prouerbio paulatim euanuisse ex altera forma licet colligi a Veneti solo scholiasta allata:

εἰ δὲ οἶνον αἰτεῖ, κόνδυλον αὐτῷ δός (D. p. 174 b, 48 sq.).

Aristophanis autem scholiastae cum adponant: *ὑπὲρ τοῦ ἐθίζειν τοὺς παῖδας μηδέν τι περιττὸν αἰτεῖν* (*ζητεῖν*) Bergkio poet. lyr. Gr. III⁴ p. 610 paroemiographi, ʻqui haec ad Cyclopis fabulam rettulerunt, omnino doctrina uidentur intempestiue usi esseʼ. Sed miramur duas res inter se commutasse uirum

1) Lepidum fuit inuentum Timanthis pictoris satyricarum fabularum memoria fortasse excitatum, qui dormientem Cyclopem in tabella proponens magnitudinem ita expressit, ut ʻsatyros thyrso pollicem eius metientes iuxta pingeretʼ cf. Plin. n. h. XXXV, 74.

doctissimum: prouerbii usum et originem. Usurpatum esse hoc prouerbium de liberis nimia poscentibus facile largimur Aristophanis scholiastae et Bergkio, sed ut fit longe alia poterat esse origo, quam si testantur grammatici ab illa fabula esse repetendam, cur tergiuersemur? Iam cum trimetro inclusa sit sententia, ad quam alludere Aristophanem scholiastae adnotant, suspicamur ex dramate satyrico ante Aristophanis Pacem h. e. ante Ol. 89, 3 = 421 acto eam sumptam esse, cogita ex Aristiae Cyclope, ex quo prouerbialem uersum petitum esse supra uidimus. Imaginamur autem dixisse hoc satyrorum coryphaeum Ulixi et *κονδύλους* intellexisse titionem eodem modo, quo apud Euripidem uerbosus est in adhortatione magis quam in actione uu. 473 sqq. 483 sqq. 608 sqq. 630 sqq. 654 sqq. translato sensu palum funestum appellans *καρκίνον* u. 609.

Ex dramate satyrico fabula illa transiit ad id poesis genus, cui antiquitus erat cognatio cum satyrorum choris, in dithyrambum.

Caput V.

De Polyphemo et Galatea in dithyrambis.

§ 1.

De Timothei Cyclope.

Proficiscimur a loco Aristotelis multum uexato necdum prorsus ad liquidum perducto poet. II p. 1448 a, 10 sqq. Sermo est de imitatione (*μιμήσει*) agentium (*πραττόντων*) in quouis genere tractandi, quae quidem reddat aut meliores aut pares aut deteriores, et pergitur: *καὶ τὸ περὶ τοὺς λόγους τε καὶ τὴν ψιλομετρίαν, οἷον Ὅμηρος μὲν βελτίους, Κλεοφῶν δὲ ὁμοίους, Ἡγήμων δὲ ὁ Θάσιος ὁ τὰς παρῳδίας ποιήσας πρῶτος καὶ Νικοχάρης ὁ τὴν Δηλιάδα χείρους· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς διθυράμβους καὶ περὶ τοὺς νόμους, ὥσπερ * * γᾶς, Κύκλωπας* [1])

1) Cod. Par. *ὥσπερ* | *γᾶσ κυκλωπᾶσ*

Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος, μιμήσαιτο ἄν τις· ἐν αὐτῇ δὲ τῇ διαφορᾷ καὶ ἡ τραγῳδία πρὸς τὴν κωμῳδίαν διέστηκεν, ἡ μὲν γὰρ χείρους, ἡ δὲ βελτίους μιμεῖσθαι βούλεται τῶν νῦν. Quaeritur, quid sit illud *γᾶς* in codicibus traditum. Propositurus est Aristoteles exempla, ut etiam in dithyrambis et nomis illam legem ualere demonstret: quapropter consentaneum esse duxerunt uiri docti et dithyrambi et nomi exemplum proponi. Ac iam pridem nomi exemplum e uerbis traditis elicuerunt sic legentes *ὡς Πέρσας ⟨καὶ⟩ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*, cum Pausaniae VIII, 50, 3 testimonio constet *Πέρσας* fuisse *νόμον* Timothei. Statuendum tunc erat et Timotheum et Philoxenum scripsisse et Persas et Cyclopem, quod reuera statuit quondam Bergkius poet. lyr. III[4] p. 616 sq. ipse tamen propter nimiam infirmitatem postea hanc opinionem reprobaturus. Et quid hoc loco *Πέρσαι*? Si Aristoteles duo tantum genera distinguere uolebat, ut duo tantum distinxit in dramatica poesi, non poterat discernere *ὁμοίους* et *χείρους*, quoniam prius nisi cum reliquis duobus generibus coniungitur plane otiosum est, sed debebat ut subinde *βελτίους* et *χείρους*. Cui autem generi tribuamus *Πέρσας*? Celebrabantur hoc nomo res a Graecis contra Persas praeclare gestae (Bippart. loco mox laud. p. 65), ac possit quispiam cogitare fuisse meliores descriptos illos *Μαραθωνομάχους*, sed cum *Κύκλωπας* in toto conexu nihil aliud significare possit quam ipsos Neptuni filios barbaros, non titulos tantum dithyramborum, etiam *Πέρσας* non solum titulum carminis alicuius, in quo meliores delineantur alii, accipere debemus, sed ipsos homines Persas, quos Timotheus neutiquam supra humanam uirtutem sustulisse putandus est. Porro nimis contorta et a simplici interpretatione abhorrens nobis uidetur quam posteriorem iniit rationem Bergkius l. l. p. 617, ut Timotheus in Persis meliores, idem in Cyclope mediocres, Philoxenus in Cyclope deteriores imitatus sit. Deinde illud *γᾶς* in nomen poetae auxerunt simul nomi exemplum recuperaturi, ueluti Vahlenus in altera ed. Aristot. poet. supplens *ὥσπερ θεοὺς Ἀργᾶς* ita quidem, ut *θεοί* Argae illius, quem *νόμους* composuisse scimus ex Athen. XIV p. 638 b,

melius genus, Cyclopes Timothei et Philoxeni deterius genus repraesentarent. Nuper tamen idem uir subtilissimus ut uidetur simplicissime mendum sustulit in Herm. uol. XII p. 192 scribens *γάρ*, expositione tamen coniecturae supersedens, quam nos sic accipimus, ut talem *ἀνομοιότητα* inter Cyclopem Timothei et Philoxeni intercedere putemus, qualem aut inter pares et deteriores aut inter sublimiores et deteriores aut inter sublimiores et pares. An sic accipiendum, ut per se intellegatur nec per se commemorandum sit in dithyrambis et nomis sublime et par genus posse delineari, itaque uerbis *ὥσπερ γὰρ Κύκλωπας* etc. humilis tantum classis inducatur exemplum, quo etiam hanc istis poesis generibus exprimi posse demonstretur? Utut hoc intellexit aenigmatista non persuasit *γάρ* corruptum esse in *γᾶς*. Felicius nobis uidetur locum tractasse Susemihlius Mus. Rhen. XXXV p. 486 sqq., qui primus intellexit hoc exemplo non id agi, ut comprobetur diuersos poetas in diuersis poesis generibus diuersa argumenta diuerse tractare extollentem hunc, illum detrectantem, tertium fideliter delineantem, sed in eodem genere diuersos poetas idem argumentum diuerse tractare. Conclusit igitur et diuersos fuisse Cyclopes Timothei et Philoxeni atque huius quidem detractum, illum elatum, utriusque uero esse exemplum dithyrambi, id quod requireret simile exemplum nomi, quod nimis impedite sic suppleuit: *ὥσπερ Πέρσας Τιμόθεος καὶ Ἀργᾶς, Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*. Hoc recte monuit uir doctissimus distinguendum esse etiam in Cyclopibus sublime, mediocre, humile genus tractandi, licet refragetur Eduardus Hiller in Burs. annal. 1881 I p. 134; nam posse in diuersis uel in eodem genere diuersos agentes diuerse fingi, ex. gr. in nomis et dithyrambis deos meliores, deteriores Cyclopes quid adnotaret Aristoteles, cum per se deorum maiestas, humilitas Cyclopum propria esset? Debent profecto in eodem genere et in diuersis tales diuersi exhiberi.

Sed nimium nobis uidetur Susemihlius orationis hiatum statuisse. Prudenti enim consilio Erwinus Rohde Mus. Rhen. XXXIV p. 572 adnot. 2 ex Stephani Byzantii et Suidae in enu-

merandis carminibus Timothei discrepantia effecit ambiguum fuisse nomen carminum quibus maxime floreret citharoedus Milesius, *νόμων* et *διθυράμβων*, quoniam uiderentur grammaticis propius accedere ad dithyrambum recentiorem Philoxeni quam ad priscum nomum Terpandri. Quid? Nonne statuere licet etiam Aristotelis loco dithyrambos et nomos pro uno genere copulatos esse ita quidem, ut exemplum ad utrumque genus quadrans electum sit: *Κύκλωπες* [1]). Hoc si uerum, textus ipse non modo indicat duorum ex tribus generibus poetas Timotheum et Philoxenum, sed suppeditat etiam corruptela tertium, cuius ex nomine remansit illud — *γᾶς*. Dubitari non potest, quin Timotheus repraesentauerit sublime genus, potest, utrum Philoxenus mediocre an infimum. Commendat tamen indoles Philoxenii poematis magis, ut prius statuatur, quoniam Cytherius ut postea uidebimus Cyclopeam naturam humanae circumdedit, optime igitur sic ut hominem exhibuisse Cyclopem dicitur. Ergo humillimi generis exemplum desideratur: nullum autem aptius quaerenti se offeret quam ab Athen. I p. 19 f sq. traditum: *Εὔδικος δὲ ὁ γελωτοποιὸς ηὐδοκίμει μιμούμενος παλαιστὰς καὶ πύκτας, ὥς φησιν Ἀριστόξενος· Στράτων δ' ὁ Ταραντῖνος ἐθαυμάζετο τοὺς διθυράμβους μιμούμενος· τὰς δὲ κιθαρῳδίας οἱ περὶ τὸν ἐξ Ἰταλίας Οἰνωνᾶν, ὃς καὶ Κύκλωπα εἰσήγαγε τερετίζοντα καὶ ναυαγὸν Ὀδυσσέα σολοικίζοντα, ὁ αὐτός φησιν.* Haec memoria summa auctoritate fundata Aristoxeni Tarentini, Aristotelis discipuli, cuius in libellum *περὶ τραγικῆς ὀρχήσεως* fr. 48 relegat Muellerus fr. hist. Graec. II p. 284, non pauca praebet expeditu difficilia. Nihil enim scitur de Oenonae temporibus nisi quod ex ipso illo loco colligitur natu maiorem eum esse Aristoxeno nec multum confert ad accuratiorem scientiam quod eundem esse credunt uiri docti (primus O. Iahn. proll. Pers. p. LXXXVI adnot. 3) qui eodem Aristoxeno auctore (fr. 56 M.) ab Athenaeo XIV p. 638 b dicitur *τῆς κιθαρῳδίας πρῶτος ἐπὶ τὸ γελοῖον παρῳδὰς εὑρεῖν, Οἰνώπας*, cuius

1) Non est traditum dithyrambum fuisse Timothei Cyclopem cf. Rohdium l. l.

aemulatores perhibentur Polyeuctus Achaeus et Diocles Cynaetheus non magis noti quam is quem sibi ad imitandum proposuerunt. Aliquid tamen, si nobiscum putas citharoedorum illorum nomen esse unum, ex altero loco potest effici, ubi iunctura *ὥσπερ τῶν ἑξαμέτρων τινὲς ἐπὶ τὸ γελοῖον παρῳδὰς εὗρον, οὕτω καὶ τῆς κιθαρῳδίας πρῶτος Οἰνώπας* eo fert, ut quae secundum indolem hic componuntur epicae et citharoedicae poesis parodiae, eas ne temporis quidem magno interuallo existimemus disiunctas. Iam cum epicae parodiae inuentor omnium in ore sit Hegemo Thasius (cf. Aristot. poet. 2 p. 1448 a u. Schraderum Mus. Rhen. XX p. 186 adnot. 1), Alcibiadis coaeuus, non multum aetate distare ueri simile est Oenopam illum uel Oenonan, citharoedicae parodiae inuentorem. Nonne adprime hic locus quadrat ad Aristoteleum illustrandum? Quemadmodum in epica poesi tertium genus imitationis efficit parodia Hegemonis Thasii, ita in dithyrambica uel nomica parodia Oenopae. Restituimus igitur apud Aristotelem huius mimi nomen, cuius ueram formam esse *Οἰνωνᾶς*, non *Οἰνώπας* arguit frustulum superstes perispomenon *γᾶς*. Neque uero sufficit substituisse nomen proprium *ὥσπερ Οἰνωνᾶς Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος*: altiore ulcere laborat uerborum collocatio. Falsus accentus uocis *Κυκλωπᾶς*, qualis legitur in codice Parisino, simplicissime sic explicatur, ut aberrasse putentur librarii oculi ad simile uerbum eiusdem notae, *Οἰνωνᾶς* nimirum [1]), quod aut praecessit uel secutum est aut, id quod hic probabilius uidetur, in proximi uersus capite fuit positum. Unde uidetur in superioris lineae initium elatum, ubi nunc remansit *γᾶς* ex *νᾶς* facile oriundum. Supplentes autem particulam *καί* sic arbitramur locum refingendum: *ὥσπερ Κύκλωπας Τιμόθεος καὶ Φιλόξενος ⟨καὶ Οἰνω⟩νᾶς, μιμήσαιτο ἄν τις·* et agnoscimus testimonium de discrepantia carminum praecipue Timothei et Philoxeni. Videtur enim Timotheus Cyclopis naturam grandiorem quam taetriorem concepisse, magis

1) Nunc melius ad nostram rem faceret forma *Οἰνώπας*, quae scribenda esset *Οἰνωπᾶς*, sed nomina propria in *-ωπας* exeuntia uidentur paroxytona esse omnia cf. Fick. nom. pers. Gr. p. 141.

monstri immanitatem quam anthropophagi impudentiam denotasse, omnino magis Homerico charactere induxisse Cyclopem quam satyrico uel eo, qui postea demum in dithyrambo et comoedia obtinuit.

Ceterum de Timothei Cyclope pauca tantum ex fragmentis aliisque indiciis coniectare possumus congruentia tamen illa quidem cum ista Cyclopis indole. Ne de tempore quidem quo editi sint Cyclopes Timothei et Philoxeni neque uter prior, uter posterior, satis liquet. Philoxeni dithyrambum non potuisse ante Ol. 93, 4 agi postea uidebimus, solet autem a recentioribus ante Timothei carmen proferri. Sed omnino nescimus, quando Timotheus scripserit Cyclopem, nisi forte inde quid concludere licebit, quod priore loco laudatur ab optimae fidei auctore Aristoxeno in schol. Il. IX, 219; et ipsius aetas Timothei hoc uidetur comprobare. Etenim si marmori Pario ep. 76 fides est habenda, natus erat Ol. 83, 2 = 447, mortuus Ol. 105, 4 = 357, cum eodem auctore ep. 69 Philoxeniae uitae termini statuantur Ol. 86, 2 = 435 et Ol. 100, 1 = 380. Accipimus autem familiaritate quadam citharoedum coniunctum fuisse cum Euripide tragico, qui adulescentem explosum consolabatur (cf. Plut. an sen. s. ger. r. c. 23 p. 795 d), quocum Archelai hospitio fruebatur (cf. Plut. de Alex. fort. p. 334), in cuius cenotaphium epigramma composuisse perhibebatur (cf. Bippart. l. l. p. 58 sq.). Atque ante tragici fabulam satyricam scripsisse Timotheum carmen suum uix credibile [1]); potius adulescentem senioris poetae uestigia pressisse ueri simile, quamquam haec omnia specie magis quadam probabilitatis admissa quam demonstrata esse concedimus. Certe ante oculos habuisse Timotheum Euripidis drama uno fragmento comprobabimus. Neque magis certa scimus de carminis indole et argumento. Bene meruit de Timotheo Georgius Bippart: Philox. Timoth. Tel. dithyramb. rell. Lips. 1843, qui longe superat Mauricii Schmidt in diatrib. in dithyr. 1845 in coaceruandis

1) Mire errauit Hartungius in praef. edit. Eur. Cycl. p. 8 contendens auctores fuisse Euripidi praeter Choerilum (?) et Aristiam Timotheum et Philoxenum.

recentiorum commentis sedulitatem ad dispiciendam artem poetae parum fructuosam. Argumentum autem fabulam Homericam fuisse inter omnes constat. Spectant enim aperte ad uinum ab Ulixe Polyphemo praebitum uersus ab Athen. XI p. 465 c et Eustath. p. 1631, 61 sq. seruati (Bergk. l. l. fr. 5)

> Ἔχευε [1]) δ᾽ ἓν μὲν δέπας κίσσινον μελαίνας
> σταγόνος ἀμβρότας ἀφρῷ βρυάζον·
> εἴκοσιν δὲ μέτρ᾽ ἀνέχευεν ἔμισγέ θ᾽
> αἷμα Βακχίου νεοῤῥύτοις δακρύοισι Νυμφᾶν.

Notanda autem est imitatio Homeri, cum paene ad uerbum expressa dixeris haec de Od. IX, 208 sqq.:

> τὸν δ᾽ ὅτε πίνοιεν μελιηδέα οἶνον ἐρυθρόν,
> ἓν δέπας ἐμπλήσας ὕδατος ἀνὰ εἴκοσι μέτρα
> χεῦ᾽· ὀδμὴ δ᾽ ἡδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει
> θεσπεσίη· (cf. Bipp. p. 71).

Atque δέπας κίσσινον apud Homerum est κισσύβιον u. 346, quod ποιμενικὸν ποτήριον esse, ὁποῖον καὶ τῷ συβώτῃ ἐν τοῖς ἑξῆς Εὐμαίῳ ἐστίν, ὥς δηλοῖ φασι καὶ Τιμόθεος ἐν τῷ κατ᾽ αὐτὸν Κύκλωπι, παραφράσας οὕτως adnotat Eustathius hausta ut uidetur doctrina ex schol. Od. IX, 346, et habet Euripidis Cyclops σκύφος κισσοῦ u. 390 [2]). Sed cauendum est, ne δέπας κίσσινον de Cyclopis uasculo intellegamus, quamquam hoc suadere uidetur Eustathii adnotatio. Nam uix credibile est miscuisse uinum quo Polyphemum sopiturus esset Ulixem, neque Homerus neque Euripides hoc dixerunt, sed potius quam fortissimum potum suggerere fortissimo uiro e re erat. Praue igitur Eustathius antiquiorem auctorem exscripsit Athenaei loco inductus, qui perperam Homeri illos uersus uerbis in-

---

1) Schneidewini coniectura Nunt. Gott. 1844 p. 1386 ἔπλησε reiectanea, quod de mistione sermo, ubi funditur et uinum et aqua; expletur non poculum, sed crater.

2) Ingentis magnitudinis sibi fingunt poculum Cyclopi oblatum Deipnosophistae Athen. XI p. 461 c d. 481 e, cum ter exhaustum Cyclopem prostrauerit, et reprehendunt Dionysium Samium, quod in compendio mythologico (cf. Welcker. cycl. ep.² p. 70 sqq.) illud κυμβίον appellauit; cf. et. Athen. XI p. 477 d e.

cohat *καὶ Ὀδυσσεὺς ὤπασεν*. Subiectum enim est Maro, a quo dono acceperat uinum illud Ulixes, neque de alio in Timothei uersibus cogitandum erit, quod Bippartus intellexit p. 71, etsi hic Ulixem illis uersibus apud Homerum egregium uinum Maronis Cyclopi commendare falso dicit. Apud Timotheum ad hunc finem Ulixem illos uersus elocutum esse libenter concedimus, nisi forte simplex narratio agnoscenda erit. Alterum fragmentum (fr. 4) Chrysipp. *περὶ ἀποφατικῶν* c. 10: *εἰ Κύκλωψ ὁ τοῦ Τιμοθέου πρός τινα οὕτως ἀπεφήνατο*

οὔτοι τόν γ' ὑπεραμπέχοντα
οὐρανὸν εἰσαναβήσει,

quod cur priore loco posuerit Bergkius nescimus, posteriori carminis parti adsignandum est probabiliter, non certo a Bipparto p. 72 sic explicatum, ut Cyclops occaecatus Ulixem per antrum quaerens minaretur utique se illum apprensurum, cum uix in caelum ascensurus esset. Ex incertae autem sedis fragmentis non sine specie ueri arcessitum est Etym. M. p. 630, 41 (fr. 7):

τεταμένον ὀρίγανα διὰ μυελοτρεφῆ,

qui uersus de Cyclope per speluncam strato intellegendus uidetur, nec tamen ut origano antrum ornatum sit, sed ut — Bipparti p. 73 opinionem sequimur — *ὀρίγανα μυελοτρεφῆ* dithyrambico tumore significent uinum organitum (cf. Caton. de agri cult. c. 127, 2), cuius ui prostratum *ταννυσσάμενον διὰ μήλων* (Hom. Od. IX, 298) Ulixes uisu priuaturus erat.

Ac fortasse Bergkio ut umbram alicuius de hoc fragmento testimonii resuscitaret contigit. Apponitur enim peruerse in Etym. M. *Ὀδυσσείας δ'*, unde ille nonnullis codicibus fauentibus edolauit *Ὀδυσσεῖ*. Ac possumus ultra progredi. Etenim cum Suidas s. u. *Τιμόθεος* c titulum carminis singularis enumeret *Πέρσας ἢ Ναύπλιον* iunctura ut uidetur peruersa, contra Athenaeus VIII p. 338 a et ex eo Eustath. p. 1538, 5 exhibeant *ἐν τῷ Τιμοθέου Ναυτίλῳ*, primus Bippartus p. 63 duplicem aliquem titulum fuisse coniecit *Ναυτίλος ἢ Ναύπλιος* ut nobis quidem uidetur sine ullo sale. Nam cur *Ναυτίλος* addebatur, cum celeberrimum nautam esse Nauplium nemo nesciret

(Apollod. bibl. II, 1, 5, 13. II, 7, 4, 3. III, 2, 2, 1), ut de inepto syllabarum lusu taceamus, quem ab hac tituli duplicatione abhorrere putamus. Quid? nonne titulus esse poterat *Ὀδυσσεὺς ναυτίλος* item atque *Ὀδυσσεὺς ναυαγός*, totus autem *Κύκλωψ ἢ Ὀδυσσεὺς ναυτίλος*, ueluti apud Euripidem u. 98 Ulixes se comitesque suos appellat *ναυτίλους κεχρημένους*? Conueniat autem cum hoc argumento quod de *Ναυτίλῳ* Timothei refert Athenaeus l. l. Dorionem iocatum esse tempestate aliqua a Milesio in *Ναυτίλῳ* descripta [1]) in olla bulliente se maiorem uidisse, cum Cratinum quoque similia in scaena proposuisse uiderimus. Quamquam ad Nauplium quoque quadrat tempestatis descriptio. Porro ad Cyclopem uidetur pertinuisse error aliquis Timothei ab Aristonico (Aristarcho) ad Il. IX, 219 notatus (Bergk. fr. 19): *ἡ διπλῆ, ὅτι θῦσαι οὐ σφάξαι, ὡς ὁ Τιμόθεος ὑπέλαβεν καὶ Φιλόξενος, ὁμοίως τῇ ἡμετέρᾳ συνηθείᾳ, ἀλλὰ θυμιᾶσαι καὶ ὅτι θυηλὰς τὰς ἐπιθυομένας ἀπαρχάς*. Philoxeni autem praua interpretatio illius uerbi quo pertineat cum Suidas indicet s. u. *ἔθυσας, ἀντιθύσῃ*, etiam Timotheum eodem loco peccasse ueri simile Od. IX, 231:

ἔνθα δὲ πῦρ κήαντες ἐθύσαμεν et q. s.

Uterque enim uidetur de pecudibus Cyclopis mactatis cogitasse. Miramur autem, quod interpretes huic poemati nondum uindicarunt uersus ab Anaxandride apud Athen. X p. 455 f. (fr. 17) *ἐν Αἰσχρᾷ* prolatos, quos cum Meinekio sic scribimus

Ἀρτίως διηρτάμηκε καὶ τὰ μὲν διανεκῆ
σώματος μέρη δαμάζετ᾽ ἐν πυρικτίτοισι γᾶς·
Τιμόθεος ἔφη ποτ᾽, ἄνδρες, τὴν χύτραν οἶμαι λέγων.

Solent Timotheo tribuere ultima tantum uerba *ἐν πυρικτίτοισι γᾶς*, quod haec sola explicat Anaxandrides, sed nobis ultimi uersus ratio uno tenore praegressis subiuncti suadere uidetur, ut horum si non metrum et uerba ipsa omnia, at certe argumentum Timothei esse cum Bipparto p. 79 statuamus. Referimus autem hos uersus ad Cyclopem comites Ulixis mactantem

---

1) Quae Schmidtius l. l. p. 112 sq. Eustathii loco, qui nisi Athenaeum hic auctorem habet neminem, fretus de retractatione (*διασκευή*) dicit, non intellegimus.

et uario modo ad cenam apparantem. Primum enim corpora discindit in singula membra [1]), deinde partes porrectas in ollis coquit. Apparet autem illi *τὰ μέν* respondere debere *τὰ δέ*, quo eas partes addiderit poeta, quas ferus ille coquus igne assauerit; quapropter *τὰ διανεκῆ μέρη* sensum adipiscuntur porrectarum partium corporis i. e. bracchiorum crurumque [2]) praestantiorem haud dubie Bipparti insulsa explicatione, qui uocabulum *διανεκῆ* ad magnitudinem partium pertinere censet. Manifestus autem est cum Euripidis Cyclope conexus, qui similem in dape administranda distinctionem expressit uu. 402 sqq.:

καὶ καθαρπάσας
λάβρῳ μαχαίρᾳ σάρκας ἐξώπτα πυρί,
τὰ δ᾽ εἰς λέβητ᾽ ἐφῆκεν ἕψεσθαι μέλη.

Propter tenuitatem autem fragmentorum uix certo dici poterit, quomodo compositum fuerit poema Timothei. Probabiliter id tantum statuere poterimus luxuriatum esse poetam in uinulentia Polyphemi uinique et potentia et praestantia describenda secutum exemplaria Homeri et Euripidis, Aristotele autem teste nobiliore usum Cyclopis delineatione, quacum consentit sermo fragmentorum.

1) Cf. Etym. M. p. 270, 9 adnot. (cod. Voss.) *διαρταμήσαντες· διακόψαντες, διαμερίσαντες· οἷον μεληδὸν διαρταμήσαντες* ex Meinekii coniectura pro *μηληδόν*.

2) Sic intellexit Dalecampius; cf. Hesych. *διηνεκέσιν· ἐκτεταμένοις, μεγάλοις.* Meinekius *νῶτον διηνεκές* intellegit.

(Cetera propediem edentur in ʻStudiorum philologicorum Lipsiensium Vol. VII'.)

VITA.

Natus sum Georgius Ricardus Holland die IV. mensis Martii a. h. s. LX. Seidauiae, uico Sorabo Budissae oppido acclini, patre Ioanne Pistotheo matre Anna Augusta e gente Schulze, quos ambos ut in summum aeuum mihi seruet uigentes deum penitus precor. Fidem confiteor euangelicam. Rudimentis me imbuit ludus oppidanus Budissinus, humanarum litterarum elementis gymnasium Budissinum primo Friderico Palm, mox Ottone Kreussler rectore florens, cuius uiri et amoris et disciplinae gratum me alumnum praestabo. Post nouem annos a. h. s. LXXIX. maturitatis testimonio instructus per unum annum in legionis IV. Saxonicae cohorte V. stipendia confeci atque anni LXXXI. duos menses militiae impendi. Philologiae me dedi in uniuersitate Lipsiensi inde ab a. h. s. LXXX. atque scholis interfui professorum: Biedermanni, Brugmanni, Curtii, Drobischii, Ecksteinii, Frickii, Heinzii, Langii, Lipsii, Masii, de Noordeni, Ouerbeckii, Pueckerti, Ribbeckii, Schreiberi, Voigtii, Wenckii, Zarnckii. Per duo spatia semestria proseminarii philologi Regii institutione, quam moderabatur Lipsius, praeparato aestate a. LXXXI. mihi contigit, ut in numerum sodalium ordinariorum seminarii philologi Regii directoribus Curtio Langio Ribbeckio florentis reciperer, ubi per duos annos, quorum per posteriorem senioris officiis functus sum, eruditionis semina

me accepisse libenter profiteor. Societatis philologae Ribbeckianae per tres annos, Graecarum antiquitatum Lipsianae per unum annum, Romanarum antiquitatum Langianae per sex menses fui sodalis. Praeterea adii exercitationes Germanicas Zarnckii per ter senos, paedagogicas Ecksteinii per bis senos, historicas Gardthauseni per sex menses.

Cum omnibus qui me docuerunt tum directoribus seminarii et proseminarii philologi Regii meritas debitasque gratias ago et referam; prae ceteris Ottoni Ribbeck, uiro summe uenerando, qui ignotum et imperitum recepit adiuuit prouexit, cuius memoria mente defixa manebit.